

STAD EN UNIVERSITEIT

sinds 1817

NL

ZAAL TEKSTEN

STAD EN sinds 1817 UNIVERSITEIT

Op 9 oktober 1817 werd in Gent de universiteit plechtig geopend. Sinds die dag zoekt de universiteit haar plaats in de stad en is ze een vaste waarde in het straatbeeld geworden. Studenten zitten in de stad op kot, haasten zich met de fiets van het ene gebouw naar het andere en duiken daarna in het uitgaansleven. Campussen palmen ruimte in en aan de skyline is een vierde toren verrezen, de Boekentoren. De tentoonstelling kijkt terug op de wisselwerking tussen stad en universiteit in de afgelopen tweehonderd jaar en onderzoekt kansen voor de toekomst. Stad en universiteit. Sinds 1817 is een expo over de universiteit, de stad en vooral over hoe ze samenleven — gisteren, vandaag en morgen.

1] **EEN UNIVERSITEIT VOOR GENT**

Gent krijgt in 1817 een universiteit. Op dat moment maakt de stad, net als de rest van het huidige België, deel uit van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden.

Bij het begin van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, in 1815, is het onderwijs in het zuiden sterk verwaarloosd. Koning Willem I plant een inhaalbeweging, ook voor het hoger onderwijs. Al snel begint een bitse strijd tussen Gent, Leuven, Brugge, Doornik en Brussel, die alle het belang van de aanwezigheid van een universiteit inzien. Ook Gent lobbyt in Den Haag. De stad bezit al een Geneeskundige School, een botanische tuin en een bibliotheek in de Baudeloobaadj en een ontluikende industrie. En werd er in 1576, met instemming van het Huis Oranje-Nassau, geen ‘calvinistische universiteit’ opgericht in Gent? Op 25 september 1816 hakt Willem de knoop door: er komen universiteiten in Gent, Leuven en Luik. De inhuldigingsplechtigheid in Gent volgt op 9 oktober 1817 in het stadhuis, in aanwezigheid van kroonprins Willem. Na de Belgische opstand in augustus 1830 begint een chaotische periode. Twee van de vier faculteiten

worden geschrapt en het orangistische Gent vreest voor zijn universiteit. Aan de onzekerheid komt een einde in september 1835: Gent behoudt de universiteit, met vier faculteiten.

1.01] **De universiteit gaat van start**

Op 3 november 1817 beginnen de colleges aan de faculteiten Letteren en Wijsbegeerte, Rechtsgeleerdheid, Wetenschappen en Geneeskunde, met 190 studenten, 16 professoren en 13 personeelsleden. Lessen worden gegeven in het Latijn, maar ook Nederlands en Frans worden gebruikt. De professoren, voornamelijk katholieken, zijn vooral afkomstig uit (Noord-)Nederland, Duitsland en Frankrijk. Voor geneeskunde wordt ook lokaal gerekruteerd. Jozef Kluyskens (1771–1843), opgeleid aan de Gentse Geneeskundige School, wordt in 1817 buitengewoon hoogleraar en later rector. Het stadsbestuur moet gebouwen ter beschikking stellen voor de colleges: het Pakhuis aan de Korenmarkt (Geneeskunde), het voormalige jezùietencollege in de Voldersstraat (Letteren en Wijsbegeerte), de Baudelookapel (Rechten) en lokalen in de Kortedagsteeg (Wetenschappen en Anatomie). Klinisch onderwijs in de geneeskunde vindt plaats in het Burgerlijk Hospitaal van

de Bijloke, lessen plantkunde worden gegeven in de botanische tuin aan de Baudeloosite, waar ook de stadsbibliotheek gevestigd is. Begin 1818 schenkt de stad de bibliotheek en de plantentuin aan de universiteit.

1.03] Dossier over de inrichting van de universiteiten in de Zuidelijke Nederlanden, 1816.

Nationaal Archief Den Haag

1.04] Brieven van de burgemeester van Leuven, de burgemeester en gemeenteraad van Gent en afgevaardigden van de Staten van West-Vlaanderen over de voordelen die respectievelijk Leuven, Gent en Brugge als universiteitsstad te bieden hebben, 1814–1816.

Nationaal Archief Den Haag

1.05] Boek met portrettekeningen van zes oud-leerlingen van het college van de Gentse augustijnen die primus geworden zijn. Vanwege die prestatie zijn ze vereeuwigd in een portret, 1804–1805.

Universiteitsbibliotheek Gent

1.06] *Flandria Illustrata*, 1641–1644
► Afbeelding van het Collegium Societatis Iesu Gandavensis, het jezuïetenklooster in de Voldersstraat. In de beginperiode van de universiteit vinden hier de colleges letteren plaats.

Universiteitsbibliotheek Gent

1.07] Een diploma geneeskunde van de universiteit van Padua, in 1642 uitgereikt aan Jan Damman (of Daman).

► Gentenaars die een universitaire opleiding willen volgen, kunnen dit tot 1817 niet in eigen stad. Jan Damman trekt hiervoor in de 17de eeuw naar Padua in Italië.

Universiteitsbibliotheek Gent

1.08] Panoramische zichten op Gent, 19de eeuw.

► In de 19de eeuw groeit Gent uit tot een grote industriestad. Op afbeeldingen uit die tijd duiken meer en meer rokende fabrieksschouwen op.

Universiteitsbibliotheek Gent

1.09] Marcellisbrug, zicht vanop de Muinkkaai, Nicolas Heins, 19de eeuw.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

1.10] Zicht op de plantentuin met de warme serres aan de Ottogracht, 19de eeuw.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 1.11] Jean Baptiste de Noter,
Plantentuin Gent, gepubliceerd
in 1815 en 1816.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.12] Jean Baptiste de Noter,
plan uit 1818 voor de bibliotheek,
de botanische tuin en het Koninklijk
College aan de Ottogracht.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.13] Leeszaal in de kapel
aan de Ottogracht, 1898.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.14] Aquarel van Auguste Joseph
Van den Eynde met de Baudelookapel,
ingericht als leeszaal, 1853.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.15] De Ottogracht in 1865, zeven jaar
voor hij gedempt wordt.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.16] Cataloguszaal van de bibliotheek,
eind 19de – begin 20ste eeuw.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.17] Handschriftenleeszaal in de biblio-
theek aan de Ottogracht, 1933.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.18] Bibliotheek aan de Ottogracht in 1933.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.19] Handschriftenleeszaal in de biblio-
theek aan de Ottogracht, 1931.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.20] Stoel uit de bibliotheek
aan de Ottogracht.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.21] Programma van de installatie-
plechtigheid van de universiteit
op 9 oktober 1817.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.22] Mattheus Ignatius van Bree,
de plechtige installatie van de
universiteit van Gent door de prins
van Oranje in de troonzaal van
het stadhuis, 1817–1830. Het schilderij
boven de troon stelt Willem I voor
en is speciaal voor de gelegenheid
uit Antwerpen overgebracht.
Rijksmuseum Amsterdam
- 1.23] Portret van Daniël van Duyse
(1852–1924), hoogleraar
aan de faculteit Geneeskunde
te Gent, in toga. Foto door
Albert Lahmer, 1907.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.24] Bijlage bij het Koninklijk
Besluit van 8 januari 1838
dat de ambtskledij
voor professoren bepaalt.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.25] Ontwerptekening door Lieven
De Bast voor de scepter van
de universiteit, 1816. Deze scepter
wordt meegedragen bij openbare
plechtigheden.
Nationaal Archief Den Haag

- 1.26] Toga, baret en hermelijn, 20ste eeuw.

Universiteitsarchief Gent

- 1.27] Stempel met de afbeelding van Minerva, Romeinse godin van de wijsheid. Bij de stichting was Minerva afgebeeld op het embleem van de universiteit.

Universiteitsarchief Gent

- 1.28] Brief van de intendant van het Département de l'Escaut aan de Gentse burgemeester de Lens (1765–1830), waarin de oprichting van een universiteit wordt besproken, 1814.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

- 1.29] Blazoen van Willem I en zijn handtekening in het Gulden Boek naar aanleiding van zijn Blijde Intrede in Gent op 6 september 1815.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 1.30] Sollicitatiebriefje van Joannes de Scheemaecker. Hij kan in de nieuwe universiteit aan de slag als portier.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

- 1.31] Palmtakje. Het opschrift op de steel vermeldt dat het door de stad Gent als eerbetoon is uitgereikt aan Jules Octave Devigne (1844–1908). Deze was in het academiejaar 1865–1866 aan de Gentse universiteit de eerste in filologie.

STAM

- 1.32] Portret van bibliothecaris Karel Van Hulthem (1764–1832) door Karel Picqué, 1833.

KASK Gent

1.02] **Het paleis van de universiteit**

Op 16 november 1816 beslist het stadsbestuur een Aula Academica te bouwen. Voor Gent en de universiteit is dit een echt prestigeproject. De jonge architect Louis Roelandt (1786–1864), later stadsarchitect en hoogleraar, krijgt de opdracht. Hij kiest voor een classicistisch gebouw, dat wordt opgetrokken op de plaats van de afgebroken jezuïetenkerk in de Voldersstraat. De imposante voor-gevel is geïnspireerd op het Pantheon in Rome. Aan de achterzijde komen leslokalen voor colleges. De werken beginnen in 1819 en duren tot 1826. De inhuldiging volgt op 3 oktober 1826. Aangezien de stad het gebouw heeft betaald, wordt de Aula niet louter voor academische plechtigheden gebruikt. Ze wordt ook volop ingeschakeld in het Gentse culturele leven. Zo vinden in 1834 de Floraliën plaats in het peristilium.

- 1.33] Portret van Louis Joseph Roelandt (1786–1864), stadsarchitect, hoogleraar architectuur en ontwerper van de Aula. Foto door Charles D’Hoy, 1860.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.34] Félix (Jan Ferdinand) Heyndrickx, allegorische voorstelling van de eerstesteenlegging van de Aula, 1826
Universiteit Gent
- 1.35] Aanbesteding voor de bouw van de Aula.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.36] Gouden troffel waarmee op 4 augustus 1819 de eerste steen van de Aula is gelegd.
Koninklijk Huisarchief Den Haag
- 1.37] Matrijs en gedenkpenningen ter gelegenheid van de eerstesteenlegging van de Aula in 1819. In totaal zijn hiervoor 17 gouden, 90 zilveren en 100 bronzen medailles geslagen.
STAM
- 1.38] Lodewijk Jan De Taeye, ontwerp voor muurschilderingen in de Aula, 19de eeuw.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.39] Ange De Baets, Rotonde van de Aula, 1827.
Universiteit Gent
- 1.40] Schets van een schilderijtentoonstelling in de Aula, door Pierre François De Noter, rond 1839.
Groeningemuseum Brugge
- 1.41] Doorsnede van de Aula door architect Louis Roelandt, 1919.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.42] Voorgevel van de Aula in de Voldersstraat, 19de – 20ste eeuw.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 1.43] *Péristyle de l’Université*, tekening van Pierre Degobert (1808–1844), gepubliceerd in 1839.
Universiteitsbibliotheek Gent

2] **STUDENTEN: VAN ELITE NAAR MASSA**

De universitaire gemeenschap bestaat uit professoren, administratief en technisch personeel en studenten. De studenten vormen de grootste groep.

Studenten: dat zijn 'die heerken van goed leven', de *menheeren studenten*, de *cives academici*, zoals hun titulatuur bij de stichting van de universiteit luidt. Tot aan de Tweede Wereldoorlog behoort het studentenvolk overwegend tot de welgestelde klasse. Aanvankelijk mogen alleen mannen studeren. Typisch aan studenten is dat ze passanten zijn, voor wie Gent slechts enkele jaren het decor van hun studententijd vormt. Ze wonen er zonder volwaardig deel uit te maken van de stad. Ze brengen hun tijd door met studeren om een diploma te behalen, maar niemand vertelt hen hoe ze dat moeten doen. Hun vrijheid is legendarisch. Na de Tweede Wereldoorlog verandert er veel. De invoering van studiebeurzen in 1954 maakt hoger onderwijs democratischer. Het studentencorps wordt sociaal gevarieerder, vervrouwelijkt en neemt exponentieel toe: de 190 studenten uit 1817 worden er 1782 in 1940, 11.486 in 1970 en 21.387 in 2000. De 'heerken van goed leven' groeien uit tot een bontgekleurde studentenmassa.

2.01] **Studentenverenigingen**

De oudste nog actieve studentenvereniging is opgericht in 1852: het Taalminnend Studentengenootschap 't Zal Wel Gaan. Het verenigt liberale en vrijzinnige studenten. Er zijn studentenverenigingen van alle slag. Katholieke studenten, socialistische studenten, Brugse studenten, rechtenstudenten, Vlaams-nationalistische studenten, homoseksuele studenten ... voor elk van hen is er wel een club of vereniging die aansluit bij hun idealen. Met pet, lint en vlag of juist op een andere manier meten ze zich hun identiteit aan. Het doel van deze studentenverenigingen is tweeledig. Enerzijds bieden ze hun leden een gevarieerd programma van studentikoze activiteiten. Anderzijds willen ze zich engageren voor de maatschappelijke kwesties die hen nauw aan het hart liggen. Boven de studentenverenigingen staan de koepels en boven de streekclubs de conventen. In 1933 wordt het overkoepelende Gentsch Studentencorps (1933) opgericht en in 1935 het Seniorenkonvent. In 1941 volgt het Faculteiten-Konvent, dat de faculteitskringen groepeerd.

- 2.06] Het bestuur van de Société Générale des étudiants Libéraux in 1894–1895.
Liberaal Archief Gent
- 2.07] De Société Générale des étudiants Catholiques de Gand, een katholieke vereniging die vaak ‘Gé Catholique’ wordt genoemd, poseert met de verbondsvlag in 1909.
Universiteitsarchief Gent
- 2.08] Het bestuur van het liberale Taalminnend Studentengenootschap ‘t Zal Wel Gaan in 1893–1894.
Universiteitsarchief Gent
- 2.09] De Société Académique d’Histoire, een vereniging van geschiedenisstudenten tijdens het academiejaar 1910–1911.
Universiteitsarchief Gent
- 2.10] De Brugse studentenvereniging La Brugeoise omstreeks 1900.
Universiteitsarchief Gent
- 2.11] De Vlaamse katholieke studenten van De Rodenbachsvrienden in 1935.
Universiteitsarchief Gent
- 2.12] Linten van diverse studentenverenigingen, s.d.
Universiteitsarchief Gent, diverse schenkingen
- 2.13] De verbondsvlag van de ‘Gé Catholique’ uit 1880.
Privécollectie
- 2.14] De vlag van het Liberaal Vlaams Studentenverbond uit de jaren 1930.
Liberaal Archief Gent
- 2.15] Wit-rode studentenpet van studentenvereniging Antwerpen Boven.
Universiteitsarchief Gent
- 2.16] Pet van de Vlaamse Geneeskundige Kring.
Universiteitsarchief Gent
- 2.17] Pet van de Wase Club uit de jaren 1940.
Universiteitsarchief Gent
- 2.18] Studenten van verschillende strekking – herkenbaar aan hun verschillende petten – verbroederen.
Universiteitsarchief Gent
- 2.19] Speldje van de liberale studenten ter gelegenheid van het algemeen congres Fédération Nationale des étudiants Libéraux Belges, 10–11 december 1948.
Universiteitsarchief Gent
- 2.20] Liberale studentenalbum uit 1909.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 2.21] Clubcodex en liederenboek van het Gentse Seniorenkonvent uit 1959, van student Joseph Smis.
Privécollectie

2.02] **Wonen in de stad**

‘Studentenkamer, dierbre woon,
Trots ’t vaal behangsel
aan uw’ muren,
Was geen paleis als gij
zoo schoon.’

Zo rijmt een student in 1874.

De studentenkamer is voor hem een geliefkoosde plek waar hij studeert, zijn vrienden ontvangt en rust vindt in het drukke studentenleven.

Met uitzondering van de pendelstudenten gaan alle studenten op zoek naar een degelijke kamer. Ze vinden die meestal bij een hospita; zij kookt, wast en keurt het leven van de kamerstudent.

In de jaren 1960 en 1970 verrijzen de woontorens: Home Astrid, Home Boudewijn, Home Vermeylen en Home Heymans. Hiermee geeft de universiteit een antwoord op de democratisering van het hoger onderwijs. In 2001 volgt Home Bertha De Vriese en in 2010–2011 een nieuw complex op de Kantienberg. De homes bieden een gemeenschappelijke vorm van wonen tegen een democratische prijs. Ze zijn bijzonder populair.

2.22] Affiche voor een bal in het studentenhome Boudewijn omstreeks 1970.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.23] De ontmoetingsruimte van Home Fabiola in de jaren 1960.

Universiteitsarchief Gent

2.24] Gemeubileerde kamer in Home Fabiola.

Universiteitsarchief Gent

2.25] Koning Boudewijn arriveert bij de inhuldiging van het studentenhome Boudewijn in 1967.

Universiteitsarchief Gent

2.26] De Joodse studente geneeskunde Fanny Vorobeitchik en haar echtgenoot Israël Levit in de jaren 1920.

Universiteitsarchief Gent

2.27] Studentenkamer, vermoedelijk uit de jaren 1970.

Universiteitsarchief Gent

2.28] Het kot van een ingenieursstudent in de jaren 1950. Particulieren verhuren studentenkamers, bekend als ‘koten’. Vandaag verhuren ook meer en meer bedrijven studentenkamers.

Privécollectie

2.29] Nienke Bakker studeert in de jaren 1930 Germaanse Talen in Gent. Ze houdt een prachtig fotoalbum bij van haar studentenleven: thé dansants, galabals en theateropvoeringen, uitstappen met studentenvereniging Germania, lange wandeltochten langs Leie en Schelde, poseren in het Citadelpark, de rust van haar studentenkamer.

Letterenhuis Antwerpen

2.30] Een reeks nostalgische foto's van een groepje ingenieursstudenten uit de jaren 1950.

Privécollectie

2.03] **Het theater van de straat**

Tenzij aan hun UGent-sweater is het vandaag moeilijk om studenten te onderscheiden van hun leeftijdsgenoten. Hun houding, uiterlijk en kledij maken deel uit van eenzelfde geglobaliseerde jeugdcultuur, die in de jaren 1960 ontstond.

Vroeger was het anders. Op tekeningen en foto's zien we studenten gekleed in das en kostuum, getooid met een hoed, pet of modieuze sjaal. Het zijn heertjes, vaak met een wandelstok op pad. Ook de vrouwelijke studenten gaan elegant gekleed, met een fluwelen pet op het hoofd. Uit de vorm en kleur van die pet valt een deel van hun identiteit af te leiden.

Meer studenten dan je zou verwachten zijn uit het buitenland afkomstig: in 1930 is een derde van de studenten geen Belg. Vooral Oost-Europeanen en Latijns-Amerikanen komen hier de hoog aangeschreven ingenieursopleidingen volgen. Zij voegen een exotische tint toe aan het straatbeeld.

2.31] Enkele studenten van de Vlaamsche Hoogeschool (1916–1918) flaneren op de Kouter.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.32] Buitenlandse studenten in het straatbeeld omstreeks 1925.

Universiteitsarchief Gent

2.33] Nienke Bakker en vriendinnen in de Veldstraat, jaren 1930.

Letterenhuis Antwerpen

2.34] Een groepje buitenlandse studenten omstreeks 1930, vermoedelijk op de Kouter.

Universiteitsarchief Gent

2.35] Internationale studenten verbroederen; groepsfoto uit 1891.

Universiteitsarchief Gent

2.36] Vermoedelijk een Roemeense ingenieursstudent, tweede helft 19de eeuw.

Universiteitsarchief Gent

2.37] De heren studenten: Daniël van Duyse (1852–1924), later hoogleraar geneeskunde, omstreeks 1875.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.38] Zicht op de Sint-Niklaaskerk omstreeks 1900. Tussen de aangebouwde winkels bevindt zich de universitaire boekhandel Van Goethem.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent) –
foto Edmond Sacré

2.39] Menu ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van de Cercle des étudiants Wallons Libéraux, 21 januari 1894.

Letterenhuis Antwerpen

2.40] De middenstand wil graag wat verdienen aan de studenten: reclame voor Meyer van Loo, Opticien Braga, Huis Nagels & Esders, uitgeverij Vander Haeghen en Brasserie Valentino.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.41] Kaartjes voor activiteiten van de Société Générale des étudiants in de jaren 1880.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.42] Uitnodiging voor een gemaskerd studentenbal, 1 februari 1845.

Huis van Alijn Gent

2.43] Overblijfsel van een studentengrap: een ‘zeverlap’ uit de jaren 1950.

Universiteitsarchief Gent

2.04] **Ontspanning en sport**

Na het studeren is er het stadsleven, met zijn cafés, theaters, cinema's en feestzalen voor bals en banketten. Er zijn studentenverenigingen die hun leden verleiden met de genoegens van het clubleven en studentenhuizen waar men terecht kan om de krant te lezen of te biljarten. Rond de Kuiperskaai zijn er cinema's en dancings. De Blandijnberg is er voor de linkse tegencultuur en de Overpoort verandert in de jaren 1980 in een uitgaansbuurt.

Sport vormt een andere uitlaatklep. In de 20ste eeuw groeit het universitaire aanbod: er ontstaan interuniversitaire kampioenschappen, het Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding en de Gentse Universitaire Sportbond worden opgericht, rond de Watersportbaan bouwt de universiteit een sportinfrastructuur en de Twaalfurenloop gaat van start. Het roeien valt tussen sport en ontspanning in. Net als het schermen behoort het tot de traditionele studentensporten. Evengoed vinden er pleziertochtjes plaats. Zo dienen de roeitochten van 't Zal Wel Gaan vooral om de genoegens van Leie en Schelde te ontdekken.

2.44] Schermclub bij een prijsuitreiking.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.45] De interuniversitaire sport-
ontmoetingen van 1939: de atleten
van de 1500 meter.

Universiteitsarchief Gent – foto Albert Ritsaert

2.46] Studentenvereniging 't Zal
Wel Gaan, met zijn rituele 'baard-
en buiszittingen', ca. 1930.

Universiteitsbibliotheek Gent

2.47] Roeiwedstrijd door de studenten
van het Taalminnend Studenten-
genootschap 't Zal Wel Gaan in 1929.

Universiteitsarchief Gent

2.48] Ontspanning in het studentenhuus
Hou ende Trou in de Sint-
Pietersnieuwstraat (1916–1918).

Universiteitsbibliotheek Gent

2.49] Studenten tijdens het speerwerpen
in het Casino aan de Coupure,
ca. 1920–1930.

Universiteitsarchief Gent

2.50] In 1910 wordt de Gentse universitaire
roeiclub Belgisch kampioen
in de acht.

Universiteitsarchief Gent, schenking Gentse
Universitaire Sportbond (GUSB)

2.51] Beker van de interuniversitaire
schermwedstrijd uit 1910.

Universiteitsarchief Gent, schenking Gentse
Universitaire Sportbond (GUSB)

2.05] Hedendaagse studenten

De naoorlogse democratisering van het hoger onderwijs zorgt voor een stijgend aantal studenten. Dankzij de uitbouw van studiebeurzen en sociale voorzieningen verviervoudigt het studentenaantal tussen 1949 en 1969. Door de reorganisatie van het hoger onderwijs volgt in de jaren 1990 een tweede groeisput. Een derde expansie dateert van de integratie van de academische hogeschoolopleidingen in de universiteit. De 2552 studenten van 1949 zijn er in 2017 al 40.000 geworden.

De kandidaturen en licenties zijn veranderd in bachelors en masters. Studenten kunnen een individueel studietraject uitstippelen en colleges in het Engels volgen. Het aantal faculteiten is gestegen van vier naar elf. De studentenpopulatie is nog verder gedemocratiseerd en vervrouwelijkt, maar nog altijd kleuren de aula's in grote mate 'wit'. Er heeft ook een cultuuromslag plaatsgevonden. Studenten beschouwen zich niet langer als een intellectuele voorhoede van de maatschappij, maar als 'klant' van een onderwijsinstelling. Het diploma is hun ticket tot de maatschappij.

3] **TAAL**

Latijn, Frans, Nederlands en Engels zijn de vier talen die de voorbije tweehonderd jaar aan de Gentse universiteit zijn gesproken. De taal opent de deur voor studenten of vormt net een barrière, en is de inzet geweest van een heuse taalstrijd.

Bij de oprichting is Latijn de voertaal. Ooit was dit de omgangstaal in universiteiten en onder geleerden, maar in de 19de eeuw is dit eerder een anachronisme. In het pas opgerichte België wordt Frans als bestuurstaal gekozen, de taal van de elite, die ook buitenlandse studenten machtig zijn. Maar waar het Nederlands eind 19de eeuw stap per stap wordt geïntroduceerd in strafzaken, bestuurszaken en het middelbaar rijksonderwijs, blijft de universiteit Gent Franstalig. Meer en meer gaan er stemmen op om het Nederlands te hanteren. Het komt tot een wetsvoorstel in het parlement, maar de Eerste Wereldoorlog verstoort dit proces. Na de oorlog worden de debatten hervat, maar met de activistische Vlaamse Hoogeschool nog vers in het geheugen staat lang niet iedereen te springen voor een Nederlandstalige universiteit. Pas in 1930 is het zover en wordt Nederlands de voertaal. Net zoals het Latijn in de middeleeuwen

is tegenwoordig het Engels de lingua franca van het wetenschappelijk onderzoek en worden ook steeds meer vakken in het Engels gedoceerd.

3.01] **1817–1913**

In 1817 gaat de universiteit van start met colleges, examens en doctoraten in het Latijn. Dit is echter niet de taal waarin de moderne wetenschap in de 19de eeuw wordt beoefend. Bovendien beheersen professoren en studenten ze lang niet altijd even goed. De Belgische onafhankelijkheid verandert de situatie. Het Latijn wordt afgevoerd en in 1835 wordt een wet van kracht die onder meer bepaalt dat lessen in het Frans moeten worden gegeven.

Al snel gaan stemmen op die pleiten voor het gebruik van het Nederlands. Het Taalminnend Studentengenootschap 't Zal Wel Gaan ijvert voor een cursus Nederlands, die er in 1854 komt. Een kleine veertig jaar later stichten enkele hoogleraren het Hoger Onderwijs voor het Volk, waar openbare cursussen worden georganiseerd in de volkstaal.

Het idee om het Nederlands te introduceren wordt ook onderwerp van debat in het parlement. Drie jonge politici, de zogenaamde drie kraaiende hanen, nemen hierin het voortouw. Frans Van Cauwelaert (katholiek), Camille Huysmans (socialist) en Louis Franck

(liberaal) dienen in 1911 een wetsvoorstel in om vanaf 1917 het Nederlands stap voor stap in te voeren als enige taal aan de universiteit. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog zijn de besprekingen nog aan de gang en is er nog niet over gestemd.

3.07] Affiche voor een Vlaamse bijeenkomst in feestzaal Valentino in Gent, 1902.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

3.08] Optocht van studenten voor de vernederlandsing van het onderwijs, 1911.

Spaarnestad Photo

3.09] Affiche voor een vergadering van studentenvereniging De Rodenbachsvrienden, die ijveren voor een 'Vlaamsche Hoogeschool', 1900.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

3.10] Affiche met de aankondiging van propagandabijeenkomsten voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit. In verschillende wijken in Gent wordt campagne gevoerd. 1911.

Letterenhuis Antwerpen

3.11] Affiche van de Association flamande pour la vulgarisation de la langue française, een Vlaamse vereniging die de Franse taal promoot.

Universiteitsbibliotheek Gent

3.12] De 'drie kraaiende hanen', Frans Van Cauwelaert (1880–1961), Camille Huysmans (1871–1968) en Louis Franck (1868–1937), komen in 1910 naar Gent om een redevoering te houden in het Wintercircuit in de Lammerstraat.

Letterenhuis Antwerpen

3.13] Brief van schrijver Ferdinand Snellaert (1809–1872) aan Jacques Kesteloot (1778–1852) over de 'zaak van de Vlaamsche taal', 1852.

Universiteitsarchief Gent

3.14] Historicus Paul Fredericq (1850–1920) engageert zich als Vlaamse liberaal voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit. In dit dagboek beschrijft hij in september 1892 hoe hij druk in de weer is met de voorbereidingen voor het Hoger Onderwijs voor het Volk.

Universiteitsbibliotheek Gent

3.15] Johan Thorbecke (1798–1872) doceert aan de nieuwe rijksuniversiteit van Gent. Hij geeft colleges in het Latijn en in het Nederlands, zoals deze cursus statistiek uit 1826.

Nationaal Archief Den Haag

3.16] Studentenvereniging 't Zal Wel Gaan draagt haar almanak van 1880 op aan Paul Fredericq.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 3.17] Julius Mac Leod, *Taal en Kennis*, 1895.
► Julius Mac Leod (1857–1919), docent aan de faculteiten Geneeskunde en Wetenschappen en later directeur van de Plantentuin, doceert en publiceert in het Nederlands. Hij is een van de oprichters van het Hoger Onderwijs voor het Volk. In 1897 is hij de spilfiguur van een commissie aan de universiteit die een stapsgewijze vernederlandsing voorstelt.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 3.18] Petitie uit 1911 voor de vernederlandsing van de universiteit, met handtekeningen van o.a. Herman Teirlinck (1879–1967) en Karel van de Woestijne (1878–1929).

Universiteitsarchief Gent

3.02] **De Eerste Wereldoorlog en de Vlaamsche Hoogeschool**

Gent wordt in 1914 hoofdkwartier van het 4de Duitse leger. De universiteit sluit haar deuren. Gebouwen als de Aula en het Instituut voor de Wetenschappen in de Jozef Plateaustraat worden bezet en dienen als kazernes. Als onderdeel van de *Flamenpolitik*, waarbij de Duitse bezetter de Vlaamse bevolking achter zich probeert te krijgen, wordt in 1916 in Gent een Nederlandstalige universiteit opgericht: de Vlaamsche Hoogeschool. Vlaamse activisten steunen dit initiatief maar de meerderheid van de professoren weigert eraan mee te werken. Twee van hen, Henri Pirenne en Paul Fredericq, worden daarom aangehouden en naar Duitsland gedeporteerd. Ook de regering in ballingschap in Le Havre neemt afstand van de ‘Von Bissing-universiteit’. De Vlaamsche Hoogeschool opent op 24 oktober 1916 in aanwezigheid van gouverneur-generaal Moritz Von Bissing. Slechts zeven hoogleraren van de Franstalige universiteit maken de overstap. Een zestigtal studenten schrijft zich in. In de loop van het jaar groeit dit aantal tot 140. De Wapenstilstand op 11 november 1918 betekent meteen ook het einde van deze instelling. Alle diploma's en benoemingen worden tenietgedaan, de professoren worden vervolgd en de studenten uitgesloten van Belgische universiteiten. Op 21 januari 1919 opent de Gentse universiteit opnieuw haar deuren, met het Frans als voertaal en Paul Fredericq als rector.

- 3.19] De overdracht van de universiteit aan de academische overheid van de Vlaamse Hoogeschool op 21 oktober 1916.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.20] Activistische studenten van de Vlaamse Hoogeschool met een pamflet in de hand, 1914–1918.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.21] Opening van het studentenhuus van Hou ende Trou, de studentenorganisatie van de Vlaamse Hoogeschool. Groepsfoto van de genodigden in de tuin, 3 juni 1918.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.22] Groepsfoto van studenten in uniform, 1913.
Universiteitsarchief Gent
- 3.23] Activistische betoging van studenten van de Vlaamse Hoogeschool in de straten van Gent op 27 januari 1918.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.24] Ook Gentse studenten worden in de Eerste Wereldoorlog gemobiliseerd en trekken naar het front. 82 van hen zullen er sneuvelen, 1914–1918.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.25] Affiche met aankondiging van inschrijvingen en opening van het academiejaar in oktober 1917.
Rijksarchief Hasselt
- 3.26] Paul Fredericq (1850–1920) en Henri Pirenne (1862–1935) worden op 18 maart 1916 aangehouden en gevangengenomen in Duitsland. Beide foto's zijn gemaakt tijdens hun gevangenschap. In de cel van Fredericq hangt een affiche met de torens van Gent.
Universiteitsarchief Gent
- 3.27] Programma van de 'kunstplechtigheid' ter gelegenheid van de opening van de Vlaamse Hoogeschool op 24 oktober 1916.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.28] Gedenkpenning ter gelegenheid van de vervlaamsing van de Gentse Universiteit, 1916.
STAM
- 3.29] Visitekaartje van een student van de Vlaamse Hoogeschool, 1916–1918.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.30] Programma van het eeuwfeest van de universiteit op zaterdag 3 november 1917.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.31] Banket ter gelegenheid van het eeuwfeest van de universiteit op 3 november 1917 in de Gentse opera.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.32] Weerstation van het Duitse leger op het dak van het Instituut voor de Wetenschappen.
DEHLA Bonn

3.03] De Nolfbarak

Enkele dagen na het einde van de Eerste Wereldoorlog houdt koning Albert I een troonrede, waarin hij eveneens pleit voor een Nederlandstalige universiteit in Gent. Die oproep valt niet bij iedereen in goede aarde, ook niet bij het frans-kiljonse Gentse stadsbestuur, met de ervaringen met de Vlaamsche Hoogeschool nog in het achterhoofd. Het debat komt alleszins weer op gang. In het parlement lanceert Frans Van Cauwelaert, tien jaar na de ‘drie kraaiende hanen’, in 1921 opnieuw het voorstel om geleidelijk tot een vernederlandsing van de universiteit te komen. Dit voorstel haalt het in de Kamer, maar niet in de Senaat. Ondertussen voeren voor- en tegenstanders van de vernederlandsing campagne en komen op straat. Op 19 november 1922 mondt een betoging van vijfduizend manifestanten tegen de vernederlandsing uit in rellen met Vlaamsgezinde tegenbetogers, die de opstappende *belles dames* met uitwerpselen van paarden bekogelen. De stoet gaat de geschiedenis in als de paardenvijgenstoet. De Luikse professor en minister van Onderwijs Pierre Nolf hakt uiteindelijk de knoop door met een compromis. De universiteit krijgt twee afdelingen: een Vlaamse, waar twee derde in het Nederlands en een derde in het Frans wordt onder-

wezen, en daarnaast een Franstalige, waar de verhouding net andersom is. In het academiejaar 1923–1924 start dit systeem, maar het kent weinig aanhang. De universiteit krijgt de spotnaam Nolfbarak.

- 3.33] Affiche uit 1923 van het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond met een oproep om de ‘Nolfsche Hoogeschool’ te boycotten.
Letterenhuis Antwerpen
- 3.34] Oproep tot boycot van de tweetalige universiteit door verschillende studentenverenigingen, 1923.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.35] Karikatuur uit 1922 die wordt verspreid nadat op 19 oktober van dat jaar de Kamer het voorstel van Van Cauwelaert met een nipte meerderheid goedkeurt. De karikatuur wil de senatoren overtuigen om tegen te stemmen, wat op 22 december 1922 ook gebeurt.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 3.36] ‘Naar de Gentsche Hoogeschool’; affiche ter promotie van de Nederlandstalige universiteit, 1930.
Universiteitsarchief Gent
- 3.37] Programma van de inhuldiging van de École des Hautes Études op 25 november 1923.
Universiteitsbibliotheek Gent

3.38] De Ligue Nationale pour la Défense de l'Université de Gand is een van de franskiljonse strijdverenigingen. Met deze affiche uit 1923 gaat een van de grootste Vlaamse studentenverenigingen, het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond, in het verweer.

Letterenhuis Antwerpen

3.39] Flatten en tokken, eerste helft 20ste eeuw
► Vlaamse liberale, katholieke en socialistische studenten tooien zich in een wijnrode 'flat', symbool voor hun Vlaamse eensgezindheid. Hun tegenstanders zijn de Franstalige Gentse bourgeoisie en franskiljonse studenten met hun zwarte mutsen, de 'tokken' (van het Franse *toques*). Opmerkelijk is dat vrijzinnige tegenstanders van de vernederlandsing hun stelling kracht bijzetten met uitspraken van kardinaal Mercier, terwijl katholieke voorstanders zich net verzetten tegen Merciers' discours dat er zonder het Frans geen hogere cultuur mogelijk is.

Universiteitsarchief Gent

3.40] Leden van het Taalminnend Studentengenootschap 't Zal Wel Gaan, met hun pet op het hoofd, op de trappen van de Aula in 1928. Deze studentenvereniging is ook een van de pleitbezorgers voor een Nederlandstalige universiteit.

Letterenhuis Antwerpen

3.41] Promotie voor de vernederlandste universiteit, met een student met rode pet, 1932.

Universiteitsbibliotheek Gent

3.42] Uit protest tegen de tweetalige universiteit richten Gentse franskiljons in 1923 een tegenuniversiteit op: l'École des Hautes Études, ondergebracht in dit gebouw aan de Korenlei. Deze instelling zal na 1930 nog blijven bestaan en dwarsboomt zo de pas vernederlandste universiteit.

Universiteitsarchief Gent

3.43] Ceremoniële hoed die wordt gedragen bij plechtigheden van de Gentse universiteit. Deze hoed heeft een Franstalig medaillon; in 1930 wordt deze vervangen door een Nederlandstalig exemplaar.

Universiteitsarchief Gent,
schenking familie Van Ooteghem

3.44] Foto opening academiejaar 1933.

Universiteitsarchief Gent

3.04] **Eentalig Nederlands**

Van bij de aanvang van het tweetalig stelsel in 1923 is het duidelijk dat dit geen lang leven beschoren is. De opening wordt geboycot: het Gentse stadsbestuur, Franstalige studenten maar ook de radicaal Vlaams-nationalistische studentenverenigingen sturen hun kat.

Tegelijk evolueert ook het politieke klimaat. In Vlaanderen klinken de taaleisen steeds luider, en Vlaams-nationalisten winnen in 1929 de parlementsverkiezingen. Na enkele maanden politiek getouwtrek komt het tot een akkoord, met daarin ook de volledige vernederlandsing van de Gentse universiteit. Die wordt in maart 1930 goedgekeurd in Kamer en Senaat. Datzelfde jaar mag August Vermeylen, socialistisch politicus en professor kunstgeschiedenis, als nieuwe rector het academiejaar openen. Rector Vermeylen heeft het die eerste jaren niet gemakkelijk om de vernederlandsing van de universiteit op de rails te houden: incidenten tussen studenten blijven schering en inslag.

3.45] Openingsplechtigheid van het academiejaar in de Aula op 21 oktober 1930.
► Rector August Vermeylen (1872–1945) roept in zijn speech op tot verdraagzaamheid, maar niettemin maken Vlaams-nationalistische studenten amok door tijdens de Brabançonne de Vlaamse Leeuw en het Wilhelmus te zingen. De verontwaardiging in patriottische kringen is groot en de kwestie belandt op de regeringstafel.

Letterenhuis Antwerpen

3.46] August Vermeylen en echtgenote Gaby bij de opening van de Nederlandstalige universiteit in 1930.

Letterenhuis Antwerpen

3.47] Karikatuur van August Vermeylen in *Koekoek*, het humoristische weekblad van Vooruit, 11 juni 1931.

Amsab-ISG Gent

3.48] Karikatuur in *Koekoek* van 5 oktober 1933 over de opening van het academiejaar in 1933: minister van Onderwijs August Lippens (1875–1956) dirigeert het Belgisch volkslied. De twee academiejaren voordien waren er geen feestelijke openingsplechtigheden, om een herhaling van de incidenten uit 1930 te vermijden.

Amsab-ISG Gent

3.49] Buste van August Vermeylen, gemaakt door Emiel Poetou, 1932.

Rectoraat Universiteit Gent

3.05] Tweede Wereldoorlog

Wanneer het Duitse leger in mei 1940 Gent inneemt, is er chaos en worden de lessen aan de universiteit gestaakt. 70 van de 167 hoogleraren vluchten naar Frankrijk, net als een groot deel van het wetenschappelijk personeel. Het naziregime neemt de controle over, benoemt Duitsgezinde hoogleraren — onder wie ook activistische professoren van de Vlaamse Hoogeschool — en organiseert docentenuitwisselingen met Duitsland, met vakken als ‘Germanenkunde’ en ‘Rassenkunde’. Onder personeel en studenten bevinden zich tijdens de oorlog verzetslieden, maar tot grote confrontaties komt het niet. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zullen in totaal 25 studenten en personeelsleden omkomen. Twee daarvan, mineur Valère Billiet en handelswetenschapper Karel Verlat, sterven in gevangenschap nadat ze gearresteerd worden vanwege hun verzetsactiviteiten. Een twintigtal professoren wordt na de oorlog gerechtelijk vervolgd wegens collaboratie en krijgt ontslag. 111 studenten worden eveneens gestraft, gaande van een blaam tot definitieve uitsluiting.

3.50] Dietsch studentencongres in de Aula op 3 april 1941, waar de stichting van de Vlaamse Hoogeschool, 25 jaar eerder, wordt herdacht.

Amsab-ISG Gent — foto Paul De Clercq

3.51] Uitkijkpost op de Boekentoren, 1944–1945.
► Na de bevrijding van Gent in september 1944 houdt de Passieve Luchtbescherming het luchtruim in de gaten. Tot aan de wapenstilstand op 8 mei 1945 is het gevaar voor een bombardement immers nog niet geweken. Kapitein Frans — Loecki — Vervenne vat post boven op de Boekentoren.

Privécollectie

3.52] Tentoonstelling met handschriften van Albrecht Rodenbach in de Aula en de fototentoonstelling *Wij zien Vlaanderen* ter gelegenheid van het Dietsch studentencongres, 1941.

Amsab-ISG Gent — foto Paul De Clercq

3.53] Driepikkel van een Duitse legerverreiker uit de Tweede Wereldoorlog, achtergelaten op de belvédère van de Boekentoren. In 1942 installeren de bezetters ook afweergeschut op de toren.

Universiteitsbibliotheek Gent

3.54] Kaart van verzetsstrijder Alphonse Cuelenaere (1925–?), 1951.

Universiteitsarchief Gent

3.55] Paspoort uit 1939 van David Lustig, Joodse student natuur- en geneeskunde. Onder de Duitse bezetting wordt Lustig de toegang tot de universiteit ontzegd. Later wordt hij gedeporteerd; hij sterft in 1943 als slachtoffer van de Holocaust.

Privécollectie

3.56] Foto van Albert Einstein bij zijn aankomst in Antwerpen in 1933. Professor Jules Verschaffelt is de vierde persoon van rechts, tussen beide dames.

KIK-IRPA Brussel – foto Jacques Hersleven

3.57] Reproductie van een brief uit 1933 van Albert Einstein (1879–1955) aan professor Jules Verschaffelt (1870–1955), waarin Einstein zijn Joodse collega L. Hopf aanbeveelt aan rector Vermeylen. Wanneer de nazi's in 1933 aan de macht komen, verliezen veel Joodse academici hun job. Natuurkundige Verschaffelt ziet hierin een opportuniteit om Duitse fysici aan te trekken.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)

3.58] Joods restaurant in de Jozef Plateastraat, s.d.

Privécollectie

3.06] **Ghent University**

Onderwijs in de eigen taal aan de Universiteit Gent: er is lang voor gestreden en het is een belangrijke erfenis van de Vlaamse beweging. Toch zet de verengelsing van het hoger onderwijs zich ook aan de Vlaamse universiteiten door. In 1988 start het Erasmus-uitwisselingsprogramma voor Europese studenten, met als belangrijk doel een onderdompeling in de taal en cultuur van de ontvangende universiteit. Met de Bologna-akkoorden uit 1999 komt er een Europees diploma- en puntensysteem, wat de mobiliteit van studenten en professoren nog verhoogt. Om meer internationale studenten aan te trekken wordt het taalbeleid versoepeld. Een pakket ter waarde van 30 van de 180 studiepunten op bachelorniveau kan in een andere taal worden gegeven. Een masteropleiding kan volledig in een andere taal worden aangeboden, zolang die opleiding ook nog in het Nederlands te volgen is aan een andere Vlaamse universiteit. Momenteel wordt bekeken hoe men ook daar flexibeler mee om kan springen, wetend dat de universiteit tegenwoordig meer dan vierduizend buitenlandse studenten telt.

- 3.59] Engelstalige cursussen gegeven
aan de Universiteit Gent.

Privécollectie

- 3.60] *Ik dank U voor Uw vriendelijke
gelukwensen aan den rector.
Maar wat een wespennest!*

Rector August Vermeylen, 1930

- 3.61] *Een twintigtal ongelukkigigen zie ik uit
onze Universiteit komen, burgers en
boeren, ook eenige zeer jonge gastjes
als Jaak, bijna kinderen. Zij worden
samengeperst in de dievenkar en
twee reuzen van Duitse gendarmen
met blinkende koperen punthelmen
kruipen bij den koetsier. Het karreken
van ellende rijdt weg. Dat zal ik nooit
vergeten. Dat is mijne Alma Mater
geworden onder Duitse handen.*

Paul Fredericq, 10 februari 1916

- 3.62] *M. Braun en veut au flamand
parce que ce parler ressemble trop
à sa langue maternelle.*

Camille Huysmans steekt de draak met de Duitse roots van Emile Braun wanneer die een Franstalige universiteit in Gent verdedigt, maar tegelijk voorstelt om in Antwerpen een Vlaamse universiteit te stichten.
23 november 1922

- 3.63] *Je suis cependant disposé à voter
la création d'une université flamande
à Anvers, parce que à côté
du poison existe l'antidote.*

Oud-burgemeester en kamerlid Emile Braun bij de parlementaire besprekingen op 19 oktober 1922. Hij wil een Nederlandstalige universiteit in Antwerpen oprichten, met een Franstalige Gentse universiteit als 'tegengif'.

- 3.64] *Un cuisinier humoriste, mais
notre goût ne va pas à des sauces
aussi compliquées, et l'estomac
flamand ne les digèrera pas.*

De latere rector August Vermeylen, in 1923 socialistisch parlements lid, haalt zijn culinair jargon boven wanneer hij het over minister Nolf heeft.

- 3.65] *De politiek — en ik zeg het
met nadruk: alle politiek —
moet buiten de Universiteit blijven.*

Rector August Vermeylen, 1930

4] **PROTEST AAN DE UNIVERSITEIT EN IN DE STAD**

*In de late jaren 1960
laten sommige studenten en
professoren van zich horen
in het publieke en politieke
debat. Het studentenprotest
met een grotere maatschappelijke betrokkenheid
reikt verder dan de universiteitsmuren.*

De internationale studentencontestatatie breekt in Europa door in mei 1968 in Parijs en bereikt Gent in 1969. Op 12 maart van dat jaar verbiedt rector Jean-Jacques Bouckaert zonder uitleg dia's bij een panelgesprek over 'Pornografie, zin of onzin?'. Studenten bezetten het rectoraat, het protest escaleert maar bekoelt weer door interne verdeeldheid en — prozaïscher — de blokperiode. Toch legt de maartbeweging de kiem voor latere protesten. Studenten stellen vragen bij het functioneren van de universiteit, en termen als democratisering, inspraak en participatie doen hun intrede. De teleurstelling is groot wanneer de studenten in 1971 maar vier vertegenwoordigers krijgen in de raad van bestuur. Ook in hun eigen leven eisen studenten een grotere vrijheid, bijvoorbeeld bij de protesten in 1972–1974 tegen de 'sekscontroles' in de studentenhomes.

Professoren zoals Jaap Kruithof en Etienne Vermeersch, die zich later ontpoppen als opvallende stemmen in het maatschappelijke debat, steunen sommige studentenacties.

In de jaren 1970 leiden overheidssaneringen tot hoger inschrijvingsgeld, aanpassingen van het beurzenstelsel, ingrepen in de sociale sector en in de financiering van de universiteiten. Deze besparingen lokken fel protest uit. Het verzet tegen de stijging van het inschrijvingsgeld in 1972 is een voorproefje van de grootscheepse protesten van 1978–1979, wanneer datzelfde inschrijvingsgeld voor niet-beursstudenten wordt verhoogd tot 10.000 Belgische frank (250 euro). De acties slepen aan tot oktober 1980, maar ten slotte wordt de 10.000 frank wel betaald. Er volgt nog protest wanneer het inschrijvingsgeld in 1986 stijgt tot 13.000 Belgische frank (325 euro), maar latere stijgingen passeren nagenoeg geruisloos.

- 4.02] Sluikzender Radio Aktief wordt ingezet bij het protest tegen de 10.000. Affiche uit 1980.
Universiteitsarchief Gent
- 4.03] Protestaffiches tegen de verhoging van het inschrijvingsgeld, 1979.
Universiteitsarchief Gent
- 4.04] Oproep tot een betoging tegen de verhoging van het inschrijvingsgeld tot 10.000 Belgische frank voor niet-beursstudenten, 1978.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 4.05] Diareeks voor het panelgesprek 'Pornografie, zin of onzin?' op 12 maart 1969. Rector Jean-Jacques Bouckaert verbiedt de vertoning van deze beelden, wat aanleiding geeft tot studentenprotesten.
Privécollectie
- 4.06] Affiche voor een teach-in tegen repressie, 1980. Studenten, arbeiders en een mijnwerker van Mijnwerkersmacht (M.W.M.) komen lesgeven.
Universiteitsbibliotheek Gent
- 4.07] Debat georganiseerd door de Marxistisch-Leninistische Beweging (MLB) over de opkomst van het Vlaams Blok, 1988.
Universiteitsarchief Gent
- 4.08] Bijeenkomst van de Marxistisch-Leninistische Beweging (MLB) en AMADA (Alle Macht Aan De Arbeiders) tegen het Egmont-plan, 2 maart 1977.
Universiteitsarchief Gent
- 4.09] Inderhaast gemaakte affiche waarmee studenten worden opgeroepen om mee te betogen met protesterende ACEC-arbeiders, jaren 1970.
Universiteitsarchief Gent
- 4.10] Pamflet van het Gents Studenten-syndikaat uit 1965 dat de studenten oproept om te staken en te betogen tegen de expansiewet. Met deze wet wil de regering nieuwe universiteiten oprichten in Antwerpen, Bergen en Namen en een afdeling van de Katholieke Universiteit Leuven in Kortrijk mogelijk maken. Ondanks het protest van de bestaande rijksuniversiteiten komt de expansiewet er.
Universiteitsarchief Gent
- 4.11] Badges pro democratisch onderwijs, s.d.
Universiteitsarchief Gent

4.12] Wapenstok, door adjunct-politie-commissaris Walter Eeckhaute gevonden in het grote auditorium van de Blandijn bij de protesten in 1969. Het bleek een matrak die oorspronkelijk geel was en die bij betogingen — vermoedelijk van de Volksuniejongeren — door de ordediensten werd gebruikt.

► In maart 1969 werd Eeckhaute door de Gentse korpsleiding ingezet bij de studentenrellen aan de Blandijnberg. Hij was toen zelf werkstudent, volgde lessen criminologie en behaalde een jaar later zijn licentie. Eeckhaute moest de studentenbetoging begeleiden. Alles ging goed tot een van de studenten hem herkende in uniform. De betogers begonnen te scanderen: ‘Uw plaats is hier, uw plaats is hier!’

Privécollectie

4.01] Engagement in de praktijk

Het engagement van de late jaren 1960 en de jaren 1970 reikt verder dan de universiteitsmuren. Vanaf 1969 worden in verschillende faculteiten werkgroepen opgericht die gespecialiseerde kennis ter beschikking willen stellen van de maatschappij en van mensen in moeilijke omstandigheden. Bekende voorbeelden zijn onder andere de Socio-Medicale Werkgroep (1969) — later Mordicus — in de Geneeskunde, de Werkgroep Ingenieurs & Maatschappij (1970) in de Toegepaste Wetenschappen, de Socio-Juridische Werkgroep alias SoJuWe (1969) in de Rechten, de Kritische Actiegroep Psychologie en Pedagogie (KRAPP), de Sociale Werkgroep Geschiedenis of Sowege (1973), de Werkgroep Vrije Opvoeding en de Werkgroep Economie (1974–1975).

De Sociaal-Juridische Werkgroep neemt in 1972 het initiatief voor de Wetswinkel, die gratis juridisch advies geeft. De Wetswinkel legt zich vooral toe op huurproblemen, maar steunt bij de 10.000-acties rond het inschrijvingsgeld ook vervolgd studenten. De Gentse wijkgezondheidscentra, ontstaan midden jaren 1970, streven ook vandaag nog naar een meer toegankelijke gezondheidszorg.

Politiek geëngageerde studenten zijn meer begaan met sociaal-economische problemen en de internationale actualiteit. In de jaren 1960 en 1970 is er nog aanzienlijke aandacht voor het kapitalisme en de arbeidersstrijd. Later verschuift de belangstelling naar kernenergie, milieu, ontwapening, racisme, werkloosheid en de emancipatie van vrouwen en holebi's.

4.13] Affiche, in 1978 uitgegeven door Abortuskomitee Gent en Dolle Mina Gent voor het debat 'Vrijheid en onvrijheid van de vrouwen-seksualiteit'.

Amsab-ISG Gent

4.14] Affiche van de Gentse Studentenwerkgroep Homofilie, 1973.

Universiteitsarchief Gent

4.15] Affiche voor een fuif in 1984 ter ondersteuning van de Wetswinkel. De liberale politicus Jean Gol is in die tijd minister van Justitie, vandaar de naam 'Gol fuif'.

Universiteitsarchief Gent

4.16] Artikel in studentenblad *Schamper* over de Wetswinkel, 1976.

Universiteitsbibliotheek Gent

4.17] *Schamper* 569 uit 2016.

Universiteitsbibliotheek Gent

4.18] Foto van een studentenbijeenkomst met op de achtergrond een affiche over een voorlichtingsavond rond het gebruik van anticonceptiva, jaren 1970.

Universiteitsbibliotheek Gent

4.19] In 1978 hield het studentenblad *Schamper* een pleidooi voor de legalisering van abortus. Over de adressen van abortusklinieken in Nederland werden stickers (in doorzichtig bijbelpapier) geplakt om de dreigende inbeslagname van nr. 51 door het gerecht te vermijden.

Universiteitsbibliotheek Gent

4.20] Publicatie uit 1962 van Jaap Kruithof en Jos Van Ussel over de 'seksuele problematiek' van Vlaamse studenten.

Amsab-ISG Gent

4.21] Leo Apostel en Marcel Bots brengen in 1962 het boek *Pluralisme en verdraagzaamheid* uit. Leo Apostel is een voorvechter van het vrijzinnige denken. Hij zal in 1962 samen met Jaap Kruithof het seminarie Moraalwetenschappen oprichten en verder gestalte geven.

Amsab-ISG Gent

4.22] *Abortus pro/contra. Een kritische analyse* van Hugo Van den Enden en Jaap Kruithof, 1971.

Universiteitsbibliotheek Gent

Stad en universiteit zijn onlosmakelijk met elkaar verweven. De stad is voor de universiteit een belangrijke inspiratiebron en onderzoeksobject.

Sinds de stichting is de universiteit gegroeid en zoekt ze een plaats in de stad. De universiteit zit verspreid over tientallen locaties in Gent en zijn buurgemeenten, maar ook ver daarbuiten, met een campus in Zuid-Korea. Wetenschap heeft pas zin als ze uit haar ivoren toren treedt, haar kennis deelt en toepast, en openstaat voor haar onmiddellijke omgeving. Al meer dan twee eeuwen is Gent, met zijn patiënten, geesteszieken, kinderen, leerlingen, arbeiders, intellectuelen, industriëlen, planten en dieren ... een onuitputtelijk werkveld voor alle wetenschapsdomeinen. De stad fungeert als labo van lichaam, geest, industrie en wetenschap, kunst en cultuur, fauna, flora en architectuur.

In 1817 doet de faculteit Geneeskunde voor het praktijkonderwijs van haar studenten een beroep op de Bijloke, al eeuwenlang het armenziekenhuis in de stad. Professoren en studenten geneeskunde komen er dagelijks in contact met de schrijnende leefomstandigheden van Gentse textielarbeiders. Verscheidene hoogleraren engageren zich om het lot van arbeiders en armen te verbeteren door gratis zorgverlening, nieuwe behandelingsmethodes en onderzoek naar de sociale oorzaken van epidemieën. Joseph Kluyskens (1771–1843) begint in 1797 met zijn *Verhandeling over den Druiper en de Pokziekte* aan een kruistocht voor de koepokinenting in de Zuidelijke Nederlanden. Jacob Kesteloot (1772–1852) zet zich in voor de verspreiding van het vaccin tegen de pokken. Adolphe Burggraeve (1806–1902) studeert in 1828 af met een proefschrift over syfilis en klaagt de verkrotting van de Gentse arbeiderswijken aan. Hij pleit voor preventieve geneeskunde met openbare hygiëne en gezondheid als sleutel tot sociale vooruitgang en lanceert het idee van een gezondheidscentrum. Vandaag leeft het engagement van deze 19de-eeuwse artsen verder in de hernieuwde aandacht voor basisgezondheidszorg, een uitstekende huisartsenopleiding en de Gentse wijkgezondheidscentra.

5.02] Portret van Jacob Kesteloot (1778–1852), geneesheer, hoogleraar aan de faculteit Geneeskunde en letterkunde, 1844.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.03] Portret van Adolphe Burggraeve (1806–1902), hoogleraar anatomie en chirurgie aan de faculteit Geneeskunde te Gent, 1857.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.04] Preparaat vervaardigd door Adolphe Burggraeve (1806–1902).
► Een stukje huid geïnjecteerd met kwik om de werking van de lymfevaten te verduidelijken. De jonge Gentse arts specialiseert zich in het vervaardigen van anatomische preparaten en ligt aan de basis van de kostbare anatomische collectie van de universiteit. Er is slechts een handvol van Burggraeves preparaten bewaard.

Collectie GUM (Anatomische collectie)

5.05] Amputatiemes gebruikt door chirurg Joseph Kluyskens (1771–1843) voor het verzorgen van gewonde soldaten bij de slag van Waterloo (1815).

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.06] Groepsfoto studenten tweede kandidatuur geneeskunde, 1891.

► België is het eerste land in Europa met een universitaire opleiding voor artsen, chirurgen en verloskundigen.

Universiteitsarchief Gent

5.07] Cursus chirurgie en pathologie van professor Victor Deneffe (1835–1908), academiejaar 1874–1875.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.08] **Voor moeder en zuigeling: de Gentse kraamzorg**

Het praktijkonderwijs in de verloskunde vindt aanvankelijk plaats in de provinciale vroedvrouwen-school, opgericht onder Willem I om de kraambedsterfte tegen te gaan en alleenstaande vrouwen op te vangen. Maar de Gentse vrouwen verkiezen de leerling-vroedvrouwen boven de mannelijke studenten naast hun kraambed. Vroedvrouwen en professoren leven op gespannen voet: het belang van universitair klinisch onderwijs is geen prioriteit voor de vroedvrouwen.

De relaties verbeteren wanneer er een stedelijke materniteit met vroedvrouwenschool komt, die in 1866 een nieuw onderkomen vindt aan de Bijlokekaai. Het Moederhuis is een modern gebouw met verschillende arbeidskamers, een badinstallatie

en een zaal voor pasgeborenen. Een uitgebreid reglement scheidt de praktijklessen, patiënten en medische instrumenten voor vroedvrouwen en studenten.

Het oude conflict laait weer op wanneer Frans Daels (1882–1974) in 1924 hoofdgeneesheer van de materniteit wordt. De machtsstrijd doet de reputatie van het Moederhuis en de studenten geen goed. Daels moderniseert en professionaliseert zijn kliniek en geeft populaire handboeken uit. In 1964 wordt de Kliniek voor Gynaecologie en Verloskunde in het nieuwe Academisch Ziekenhuis aan de De Pintelaan in gebruik genomen. De kraaminrichting aan de Bijlokekaai sluit haar deuren in 1977.

5.09] Een verlostang of forceps, in 1723 uitgevonden door de Gentse chirurgijn Jan Palfyn (1650–1730) en gebruikt om de bevalling te bespoedigen.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.10] Frans Daels (1882–1974), *Voor moeder en zuigeling*, met in de eerste druk een woord vooraf van Cyriel Verschaeve en tekeningen door Joe English, 1920.
► Frans Daels, hoogleraar verloskunde en gynaecologie, professionaliseert de opleiding voor vroedvrouwen en moderniseert het Gentse Moederhuis. Als flamingant is hij tijdens de Eerste Wereldoorlog actief in de Front-

beweging en ijvert hij voor de vernederlandsing van de universiteit. Als lid van het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV) raakt hij in de Tweede Wereldoorlog betrokken bij de collaboratie. Hij schrijft dit boek voor de jonge vrouwen van Vlaanderen tijdens zijn verblijf aan het front. Het bevat expliciete morele lessen voor een ‘zindelijk’ seksleven.

Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis
Dr. Maurits Gysseling

5.11] Skelet van een foetus van 22 weken.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.12] Moederhuis de Bijloke aan de Bijlokekaai, voltooid in 1866.

Universiteitsarchief Gent

5.13] Auditorium van de vrouwenkliniek in het Moederhuis aan de Bijlokekaai.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.14] **Van stedelijk hospitaal tot Academisch Ziekenhuis**

Het Bijlokehospitaal met zijn middeleeuwse infrastructuur is verouderd en niet aangepast aan de medische en hygiënische vooruitgang. Hoofdchirurg Adolphe Burggraeve (1806–1902) is de eerste die ijvert voor moderne, hygiënische kliniekgebouwen. Stadsarchitect Adolphe Pauli (1820–1895) tekent een ‘nieuwe’ Bijloke in neogotische stijl. Het ziekenhuis wordt in 1878 ingehuldigd en heeft achthonderd bedden voor mannen, vrouwen en kinderen.

In de omslag naar een onderzoeksuniversiteit verrijst in 1898 aan de overkant van het Bijlokehospitaal het Rommelaerecomplex. Op deze site, getekend door Louis Cloquet (1849–1920), zijn moderne laboratoria en instituten voor wetenschappelijk onderzoek gevestigd. Tien jaar later krijgt de universiteit ook haar eigen klinieken en poliklinieken aan de Pasteurlaan. Ondanks alle bijgebouwen droomt de universiteit van een Academisch Ziekenhuis. De bouwwerken starten in 1937, maar door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog en een gebrek aan financiering slepen de werken aan. De polio-epidemieën van de jaren 1950 brengen de bouw opnieuw in een stroomversnelling. Op 5 november 1959

viert Gent de officiële opening van het Academisch Ziekenhuis en verlaten de medische diensten een voor een de Bijlokesite.

- 5.15] Ziekenzaal in de oude Bijloke, eind 19de – begin 20ste eeuw.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.16] Interieur van het 16de-eeuwse kraakhuis, de eerste uitbreiding van het Bijlokehospitaal, ca. 1900. Het woord kraakhuis zou verwijzen naar ‘krank’, ziek. Tot 1976 is deze ruimte in gebruik als ziekenzaal.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

- 5.17] Ingang van de nieuwe Bijloke-kliniek, ontworpen door architect Adolphe Pauli (1820–1895) en voltooid in 1878.

Universiteitsarchief Gent

- 5.18] Bordje van de afdeling Kinder-geneeskunde van professor Carlos Hooft (1910–1980) in de Bijloke.

Universiteitsarchief Gent

- 5.19] Personeel van de Bijloke in 1938, v.l.n.r.: dr. J. Vandevelde, Denise Van Doorselaer, zuster Boniface, dr. De Breuck en dr. Georges Vandeputte.

Universiteitsarchief Gent

- 5.20] Emaillen naamplaatjes van het oude Bijlokehospitaal te Gent. De plaatjes verwijzen naar de verschillende ziekenzalen, laboratoria, magazijnen ...
 Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)
- 5.21] Pentekening van het Rommelaere-complex in vogelperspectief, ca. 1900.
 Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)
- 5.22] Universitaire klinieken en poliklinieken aan de Pasteurlaan, ca. 1900.
 Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)
- 5.23] Operatiekwartier en auditorium in de universitaire klinieken aan de Bijloke, ca. 1917.
 Universiteitsbibliotheek Gent
 Universiteitsarchief Gent
- 5.24] Anatomieles van professor Julien Fautrez (1914–1995), dissectie van een voet, 1953.
 Universiteitsarchief Gent
- 5.25] Professor Fritz De Beule (1880–1949) en een studente met een patiënt tijdens een klinische les in het auditorium van de Bijloke, 1938.
 Universiteitsarchief Gent
- 5.26] De nieuwe gebouwen van het Academisch Ziekenhuis, ca. 1965.
 Universiteitsarchief Gent
- 5.27] Het UZ in opbouw, 1939. Bloemenperk aan de ingang ter gelegenheid van de opening van het Academisch Ziekenhuis, 1959.
 Universiteitsarchief Gent
- 5.28] Prothese aangewend door Joseph Kluyskens (1771–1843).
 ► Als zoon van een dorpsdokter uit Erpe werkt Kluyskens als leerling-barbier bij een Gentse chirurgijn. Na de slag bij Waterloo in 1815 organiseert hij in Brussel de hulpverlening aan gewonde soldaten. Hij voert er meer dan driehonderd amputaties uit om gangreen in gewonde of verbrijzelde ledematen te voorkomen.
 Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)
- 5.29] Portret van Joseph Kluyskens (1771–1843), 19de eeuw.
 STAM
- 5.30] Johan Baptist Lodewyk Maes (1794–1856), *De koepokinenting*, 1819
 ► Het schilderij verwijst vermoedelijk naar de activiteiten van de Gentse chirurgijns Guillaume Demamet en Joseph Kluyskens (1771–1843). Beiden zetten zich sinds 1800 in om de vaccinaties algemeen te doen aanvaarden.
 STAM

5.31] Norbert Sauvage, *Dissectie van een Siamese tweeling*, 1703.
► In 1665 wordt in Gent het Collegium Medicum opgericht, een corporatieve vereniging van artsen en chirurgijns die aan de basis ligt van het onderwijs in de anatomie en geneeskunde in de stad. Jan Palfyn (1650–1730), chirurgijn en lid van dit college, voert in 1703 in Gent een publieke dissectie uit op een prematuur geboren ‘Siamese’ tweeling. Het onderzoek wekt grote belangstelling en wordt op doek vastgelegd door Norbert Sauvage. Het schilderij hangt tot 1848 in de kamer van het Collegium Medicum in het stadhuis.

MSK Gent

5.32] Groepsfoto van het Anatomisch Congres in Jena, 1904.
► Tussen al haar mannelijke collega’s neemt Bertha De Vriese (1877–1958) — de eerste vrouw die aan de Gentse universiteit afstudeert als doctor in de geneeskunde — plaats op de eerste rij. De Vriese is op dat moment als onderzoekster verbonden aan de prestigieuze Morfologische School van het Anatomisch Instituut aan de Bijloke.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.33] Afgietsels van de bloedvaten die de hersenen van bloed voorzien, gemaakt door Bertha De Vriese (1877–1958), ca. 1905.
► Na het behalen van haar doktersdiploma in 1900 voegt De Vriese daar vijf jaar later nog een doctorstitel in de menselijke anatomie aan toe. In het kader van haar doctoraatsonderzoek maakt ze deze afgietsels. Ondanks haar schitterende onderzoeksresultaten en inspanningen wordt haar mandaat als assistente niet verlengd. Professor Leboucq (1848–1934) geeft voorrang aan zijn eigen zoon en later opvolger, Georges Leboucq (1880–1958). De Vriese wordt dienstoverste van de kinder-afdeling van het Gentse Bijlokeziekenhuis en opent een privépraktijk voor pediatrie.

Collectie GUM (Anatomische collectie)

5.34] Klassiek obstetrisch fantoom, type Pinard, 19de eeuw.
► Het verloskundig fantoom is een model van een vrouwelijk bekken met uitwendige genitalia van leer, waar een foetus in past. Het dient om obstetrische handgrepen te leren en te oefenen.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.35] Mobiele weegschaal, door vroedvrouwen gebruikt voor thuisbevallingen.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.36] Een gezond lichaam

Geïnspireerd door studiereizen naar Stockholm, Berlijn, Kopenhagen en Hamburg richt de arts Florent Gommaerts (1865–1934) in 1908 het Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding (HILO) op. Het Centraal Gymnastiek en Orthopedisch Instituut van Stockholm staat model voor het Gentse instituut. De praktijklessen vinden aanvankelijk plaats in de turnzaal van de Stedelijke Meisjes-school Emile Braun aan de Paddenhoek. Licentiate Irène Van der Bracht (1891–1941) geeft vanaf 1913 praktijklessen aan meisjes en wordt in 1925 de eerste vrouwelijke hoogleraar in België. Tot 1931 is het HILO uniek in België en is het naast Stockholm het enige universitaire instituut in Europa waar lichamelijke opvoeding op wetenschappelijke basis onderwezen wordt. In 1960 verhuist het HILO naar de Watersportbaan.

5.37] De bank en de bok, attributen uit de Zweedse gymnastiek, zijn tot vandaag in elke turnzaal onmisbaar voor de lessen lichamelijke opvoeding.

Collectie GUM (GUSB)

5.38] Turnzaal van het HILO in de Stedelijke Lagere School Emile Braun (oud jezuietenklooster) aan de Paddenhoek, ca. 1910.

Universiteitsarchief Gent

5.39] Nieuwe sportzaal van het HILO aan de Watersportbaan, ingehuldigd in 1960.

Universiteitsarchief Gent

5.40] Studenten van het HILO kijken toe bij het aanschouwelijk onderwijs van Florent Gommaerts (1865–1934), ca. 1917.

Binnenzicht van de *Clinique gymnastique-orthopédique*. In het midden, met witte jas, staat Florent Gommaerts (1865–1934), 1917.

Vrouwelijke studenten lichamelijke opvoeding met hun docente Irène Van der Bracht (1891–1941), 1927.

Universiteitsarchief Gent

5.41] De geest en het brein

Joseph Guislain (1797–1860) studeert in 1819 af als een van de eerste Gentse doctors in de geneeskunde. Van bij het begin zet hij zich in voor de hervorming van wat dan nog ‘krankzinnigenzorg’ heet. Vanuit de overtuiging dat krankzinnigheid beïnvloed wordt door ‘morele pijn’ legt hij de nadruk op een zachte behandeling, therapie en het weren van brutale dwangmaatregelen. Zijn vernieuwde kijk leidt tot een vruchtbare samenwerking met kanunnik Petrus-Jozef Triest, algemeen overste van de congregatie Broeders van Liefde. Als liberaal gemeenteraadslid ijvert Guislain ook voor de bouw van een nieuw en wetenschappelijk onderbouwd gesticht voor onbemiddelde mannelijke patiënten. Het Guislaininstituut, ontworpen door Adolphe Pauli (1820–1895), opent in 1857 net buiten de stad en groeit uit tot een internationaal gerespecteerde modelinrichting. Guislain overlijdt in 1860. Twintig jaar later richt Jules Van Biervliet (1859–1945), natuurkundige en psycholoog, het allereerste laboratorium voor experimentele psychologie in België op. Aan de hand van nieuwe apparatuur onderzoekt hij de menselijke waarneming (visuele illusies), de aandacht (reactietijden) en vooral het geheugen.

5.42] Registratie van de schedelvorm aan de hand van een ‘hoed’ uit de collectie van Jules Van Biervliet (1859–1945). De hoed registreert via een priksysteem de schedelomtrek.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Geneeskunde)

5.43] Een elektroshocktoestel voor de behandeling van geesteszieken, 20ste eeuw.

Museum Dr. Guislain

5.44] Injectienaalden en apotheekflessen met *Vinum aromaticum* en valeriaan, 20ste eeuw.

Museum Dr. Guislain

5.45] Kinderen van de experimenteerschool

Pedagogen hebben leerlingen en een proefomgeving nodig voor hun onderwijs en onderzoek. De stad Gent stelt een schooltje in de Molenaarsstraat ter beschikking als demonstratieschool en trainingscentrum voor de studenten van het Hoger Instituut voor Opvoedkunde (1927). De kinderen krijgen een moestuin op de speelplaats en elk een kastje met een stuk zeep, een handdoek en een tandenborstel. Lichamelijke en ‘zedelijke’ opvoeding gaan volgens de charismatische bezieler, Jozef Verheyen (1889–1962), hand in hand. De leerstof komt in

grote mate uit wat zich aandient in de omgeving; een voorbode van het Freinetonderwijs.

Richard Verbist (1911–2010), leerling en assistent van Verheyen, richt in 1948 een nieuwe experimenteerschool op in een villa in Zwijnaarde. Het ‘Verbistschooltje’ is in de eerste plaats een pedagogisch laboratorium waar onderwijstechnieken worden getest. Op 1 september 1960 verhuist de school naar de Henri Dunantlaan. Geleidelijk evolueert het experiment naar een school voor kinderen uit vaak elite en intellectuele kringen. In 1991 sluit de school definitief de deuren. Bepaalde pedagogische inzichten van de experimenteerschool leven vandaag nog verder in het stedelijk Freinetonderwijs.

- 5.46] Toestellen en materiaal gebruikt voor psychotechnische onderzoeken in het labo voor Toegepaste Psychologie.
- Doos met schrijfmateriaal volgens de methode D’Haese, voor het eerste tot en met vierde leerjaar, ca. 1950–1960.
 - Houten kist met testmateriaal voor de *échelle de performance Borelli-Oléron*, 1955.

Universiteitsarchief Gent,
schenking familie Merlevede
Privécollectie

- 5.47] Experimenteerschool opgericht door de pedagoog Richard Verbist (1911–2010), 1965–1970.

Universiteitsarchief Gent

- 5.48] J. Van der Plaetsen, portret van dr. Guislain, hoogleraar aan de faculteit Geneeskunde en ‘vader van de Belgische psychiatrie’, 19de eeuw.

Museum Dr. Guislain

- 5.49] Inhuldiging van het standbeeld van Joseph Guislain (1797–1860) aan de Begijnhoflaan, 1887.

Universiteitsarchief Gent

- 5.50] Dokterstas van dr. Guislain. In 2006 roepen studenten en personeel van de Universiteit Gent Joseph Guislain uit tot grootste professor van hun universiteit.

Museum Dr. Guislain

- 5.51] Dwangjak gebruikt om geesteszieken in bedwang te houden, 20ste eeuw.

Museum Dr. Guislain

5.52] **Onderwijs en schoolsparen als hefboomen voor volksverheffing**

François Laurent (1810–1887), hoogleraar rechtsgeleerdheid en liberaal gemeenteraadslid, beschouwt onderwijs als de hefboom voor een morele beschaving. Kinderarbeid moet gebannen worden, leerplicht is de boodschap. Hij is ervan overtuigd dat arbeiders zichzelf kunnen bevrijden uit de armoede door orde, spaarzaamheid en vooruitziendheid. In 1866 introduceert hij het schoolsparen in de Gentse stadsscholen. Het typische spaarboekje blijft tot diep in de 20ste eeuw een vaste waarde in de schooltas van alle Belgische kinderen. In 1908 wordt zijn standbeeld aan het huidige Laurentplein ingehuldigd.

5.53] Kinderen van de kring Geluk in 't Werk met op de tweede rij rechts professor François Laurent (1810–1887), ca. 1880.

► Laurent spant zich in voor het stedelijk onderwijs, richt werkmanskringen op (de zogenaamde 'Laurentkringen') en introduceert het schoolsparen.

Universiteitsarchief Gent

5.54] Lieven De Winne, *Portret van professor François Laurent*, 1877.

MSK Gent

5.55] Experimenteerschool in de stadsschool in de Molenaarsstraat, 1928.

Universiteitsarchief Gent

5.56] Eindejaarsfeest in de nieuwe experimenteerschool aan de Dunantlaan, 1961–1962.

Universiteitsarchief Gent

5.57] Bezoek van koning Boudewijn aan de experimenteerschool aan de Dunantlaan, 19 mei 1967.

Universiteitsarchief Gent

5.58] Klas plastische opvoeding in de experimenteerschool, ca. 1964.

Universiteitsarchief Gent

5.59] De Bollekensschool, jaren 1970. In die tijd was lesgeven in openlucht vooruitstrevend.

Educatieve Diensten Stad Gent

5.60] Fotoalbum van de experimenteerschool opgericht door pedagoog Richard Verbist (1911–2010) in Zwijnaarde, 1950–1960.

Universiteitsarchief Gent

5.61] 'Klein Schooltje', radiodocumentaire (5 min.) uit 2010 door Greet De Lathauwer over de experimenteerschool aan de Dunantlaan.

5.62] Een labo in de stad

De stad ziet het belang van wetenschappelijke innovatie in en financiert een goed uitgerust laboratorium voor toegepaste chemie in de voormalige Emile Braunschool naast de Aula. Er is onder andere een kabinet voor fotografie in ondergebracht. François Donny (1822–1896), autodidact in de chemie en amateurfotograaf, krijgt na het overlijden van Daniel Mareska (1803–1858), hoogleraar in de scheikunde, tijdelijk de leiding over het laboratorium.

Als opvolger van Mareska rekruteert de universiteit in 1858 August Kekulé (1829–1896), een jonge Duitse docent uit Heidelberg, voor de leerstoel Algemene Chemie. Duitse universiteiten zijn in die tijd koplopers in het fundamenteel onderzoek en in het uitbouwen van experimentele laboratoria. Het scheikundelaboratorium neemt onder Kekulé een nog hogere vlucht. Hij transformeert het tot een state-of-the-art-onderzoekslabo. Het bijbehorende onderwijslaboratorium is een unicum in België. Het indrukwekkende lokaal telt zeven ramen, een grote moderne laboratoriumtafel en verbrandingsovens. Wanneer Kekulé in 1865 zijn ontdekking van de ringvormige structuur van benzeen publiek maakt, is zijn labo al wereldberoemd. Gent is echter te klein voor Kekulé en hij verlaat de stad voor een benoeming in het hypermoderne Chemisch Instituut van Bonn.

5.63] Moleculair model van de benzeenstructuur, ontdekt door August Kekulé (1829–1896).

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)

5.64] Schets van het onderwijslaboratorium voor scheikunde van professor August Kekulé in de oude universiteit aan de Lange Meer (huidige Universiteitstraat).

Algemeen Rijksarchief Brussel

5.65] Zicht op de Muinkmeersen en op de Sint-Pietersnieuwstraat, ca. 1850.
► Deze foto's behoren tot de oudste fotografische zichten op Gent.

Universiteitsarchief Gent – foto's François Donny

5.66] Draadfiguren voor experimenten met de oppervlaktespanning.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)

5.67] Een studentenmicroscop uit een laboratorium in het Plateaugebouw.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)

Enkele flacons en platina werkinstrumenten uit het laboratorium van chemicus Frédéric Swarts (1866–1940), uit de school van Kekulé.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)

5.68] **Van arbeiderswijk tot ‘Paleis der Wetenschappen’**

Stad en staat beseffen al vroeg dat de industriestad Gent gebaat is bij ‘technische’ wetenschappen, die de industrialisering en technologische vernieuwing bevorderen. Aan de faculteit Wetenschappen worden Speciale Scholen voor ‘polytechnisch’ onderwijs in Kunsten en Ambachten, Burgerlijke Bouwkunde en Bruggen en Wegen gehecht. Deze ingenieursopleidingen kennen een enorm succes, ook onder buitenlandse studenten. In de jaren 1860 tellen de ingenieursscholen meer studenten dan de vier ‘gewone’ faculteiten samen.

Een nieuw Instituut voor de Wetenschappen moet een antwoord bieden op de nijpende nood aan lokalen en laboratoria voor zowel de ingenieursscholen als de faculteit Wetenschappen. Stadsarchitect Adolphe Pauli (1820–1895) tekent de plannen voor een majestueus gebouw. Onder het mom van volksgezondheid moeten meer dan driehonderd arbeidersgezinnen plaats ruimen voor de universiteit. In november 1890 verhuizen de natuur- en ingenieurswetenschappen met grote festiviteiten van de Voldersstraat naar het nieuwe gebouw aan de Jozef Plateastraat en de Rozier. Pas in 1957 worden de ingenieursopleidingen uit de technische scholen omgevormd tot de faculteit Toegepaste Weten-

schappen. Die is tegenwoordig deels verhuisd naar de Technologicampus in Zwijnaarde.

5.69] Rapport van de artsen Daniël Mareska (1803–1858) en Jules Heyman over de leefomstandigheden in het Bataviabeluik, 1843.

► Ze klagen het gebrek aan gezonde voeding en de slechte hygiënische huisvesting aan. Het Bataviabeluik, dat een gevaar voor de volksgezondheid vormt, maakt plaats voor het Instituut voor de Wetenschappen.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.70] Wetenschappelijk personeel van het laboratorium voor Algemene Scheikunde in het Plateaugebouw, 1898.

Universiteitsarchief Gent

5.71] Labo voor Toegepaste Scheikunde in de École Spéciale du Génie Civil et des Arts et Manufactures, van William-Marie De la Royère (1856–1924) in het Plateaugebouw, 1890.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.72] Labo voor Fysica in het Plateaugebouw, ca. 1910–1920.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.73] Binnenkoer van het Instituut voor de Wetenschappen, met scheikunde-studenten Marc Van Montagu, Greta Coppens en Hubert Sion, 1954.

Labo voor Organische scheikunde van Firmin Govaert (1902–1993), met o.a. Marc Van Montagu en Greta Coppens, 1954.

Privécollectie Marc Van Montagu

5.74] **Universiteit en industrie**

In de jaren 1920 pleit ingenieur en betondeskundige Gustave Magnel (1889–1955) voor een betere samenwerking tussen universiteit en industrie. Hij ijvert voor een gespecialiseerd labo waar theoretisch onderwijs en experimenteel onderzoek elkaar kunnen bevruchten. Het Instituut voor Wetenschappen voldoet niet meer aan de moderne standaarden voor technische laboratoria. Op de oude fabrieksgronden van Feyerick aan de Muinkschelde richten Magnel en zijn collega, staalexpert Jean-Norbert Cloquet (1885–1961), tussen 1934 en 1937 een nieuw gebouw op voor labo's van de Technische Scholen: het Technicum. Magnels beroemde labo voor Gewapend Beton bevindt zich op de benedenverdieping.

Om de samenwerking tussen universiteit en industrie te bevorderen wordt in 1972 Campus Ardoyen in Zwijnaarde in gebruik genomen. Deze site biedt eerst en vooral een antwoord op de nood aan expansie van de faculteit Toegepaste Wetenschappen. Later groeit Ardoyen uit tot een Wetenschapspark, waar universiteit en bedrijfswereld elkaar ontmoeten.

5.75] Laboratorium voor Hydraulica in het Technicum.

Universiteitsarchief Gent – foto R. Masson

5.76] Ingenieur Gustave Magnel (1889–1955) in zijn kantoor. Tijdens het interbellum ontwikkelt hij de techniek van het voorgespannen beton, een wereldprimeur.

Universiteitsarchief Gent

5.77] Gustave Magnel (1889–1955) (met wandelstok) en collega-ingenieurs bezoeken de funderingswerken van de basiliek van Koekelberg, 1920.

Universiteitsarchief Gent

5.78] Labo voor Gewapend Beton in het Technicum.

► Opvallend is de enorm grote draagkracht van de vloeren. In 1972 verhuist het labo naar Campus Ardoyen.

Universiteitsarchief Gent

5.79] Reeks foto's van studenten in het Technicum, jaren 1950.

Privécollectie

5.80] Voorgevel van het Instituut voor de Wetenschappen, ca. 1900.

Universiteitsbibliotheek Gent

Zicht vanuit de Sint-Pietersnieuw-
straat op de Rozier, 1936.

► Het Instituut voor de Wetenschap-
pen staat tegenover het De Vreese-
beluik, de plaats waar later de
Boekentoren zal worden gebouwd.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.81] Voorgevel van het Instituut
voor de Wetenschappen, ca. 1920.

Universiteitsbibliotheek Gent

Binnenzicht in het Instituut
voor de Wetenschappen, ca. 1918.

Universiteitsbibliotheek Gent

Studenten in het Labo voor Toege-
paste Scheikunde, 1895–1900.

Universiteitsarchief Gent

- 5.82] Zicht op de Muinkkaai, 1901.
► Zicht op de hout- en kolenhandel
van C. De Keukelaere, met op de
achtergrond arbeidershuizen, fabriek-
ken en de Sint-Pietersabdij, 1901.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

- 5.83] Stalen gebinte van het Technicum,
ca. 1934–1935.

Universiteitsbibliotheek Gent

Blok 2 van het in de jaren 1930
gerealiseerde Technicum.
Links de parkeergarage met
een voor die tijd indrukwekkende
overspanning in beton.

Universiteitsarchief Gent

- 5.84] Onder de huidige naam Tech Lane
Ghent Science Park (52 ha) huisvest
Campus Ardoyen talrijke universi-
teitslaboratoria, onderzoeksinstituten,
internationale corporate research
& development-centra en hightech-
groeibedrijven. Elk jaar worden
tien nieuwe start-ups verwelkomd.
Zo is Tech Lane de natuurlijke habitat
geworden voor spin-offs van VIB,
Imec, VITO en de Universiteit
Gent zelf.

Stad Gent

5.85] **Opgestapelde kennis en cultuur**

In 1933 engageert de universiteit
de internationaal befaamde architect
Henry Van de Velde (1863–1957) voor
de bouw van een nieuwe universiteits-
bibliotheek. De Baudelookapel vol-
doet al jaren niet meer als bibliotheek
en kampt met structurele problemen.
De nieuwe bibliotheek moet een
symbool worden van de Nederlands-
talige universiteit en wordt opgetrok-
ken op de plaats van het De Vreese-
beluik, tussen het Sint-Pietersplein en
de Rozier. Opnieuw maken arbeiders
plaats voor de uitbreiding van de
wetenschap. Van bij het begin is het
een moeizaam project, dat in die tijd
weinig begeestering wekt en bemoei-
lijkt wordt door het uitbreken van
de Tweede Wereldoorlog. Pas in volle
oorlogstijd, in 1942, wordt de Boeken-

toren voltooid. Als symbool voor kennis en wetenschap steekt hij als ‘vierde toren’ boven de stad uit. Meer dan drie miljoen boeken, tijdschriften, kaarten en manuscripten rusten er als opgestapelde bronnen van kennis en cultuur.

- 5.86] Binnenzicht in het De Vreesebeluik aan de Blandijnberg, 1929.

Amsab-ISG – foto Jules Behey

- 5.87] Hoofdingangen van het De Vreesebeluik op de Blandijnberg, 1936 – foto Geo Pieters.

Binnenplaats van het De Vreesebeluik met zicht op de daken van het Instituut voor de Wetenschappen, 1936.

Universiteitsbibliotheek Gent – foto Geo Pieters

- 5.88] Onteigeningsplan opgemaakt door de stad Gent voor een nieuwe universiteitsbibliotheek, 1920.

► In 1936 start op de plaats van het De Vreesebeluik de bouw van de Boekentoren.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.89] Grote leeszaal in de nieuwe universiteitsbibliotheek, ca. 1950.

Universiteitsbibliotheek Gent – foto Walter De Mulder

Lamp ontworpen door Henry Van de Velde (1863–1957) voor de grote leeszaal van de universiteitsbibliotheek.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.90] Het monumentale werk *Histoire de Belgique* (zeven delen, gepubliceerd tussen 1899 en 1932) van Henri Pirenne (1862–1935), *godfather* van de Gentse historische school. Pirenne staat aan de wieg van de professionalisering van de geschiedbeoefening. Hij inspireert generaties geëngageerde historici, zoals Hans Van Werveke (1898–1974), Frans Ganshof (1895–1980), Jan Dhondt (1915–1972) en Adriaan Verhulst (1929–2002).

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.91] Steekkaartenbak met de catalogus van de universiteitsbibliotheek.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.92] Binnenzichten in de nieuwe universiteitsbibliotheek, jaren 1950.

Universiteitsbibliotheek Gent

- 5.93] Enkele studenten in de seminariebibliotheek van de faculteit Letteren en Wijsbegeerte, jaren 1920.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.94] **Stemmen
uit het verleden**

In de jaren 1920 vat Edgard Blancquaert (1894–1964) het plan op om 141 Nederlandstalige zinnen te laten vertalen door goede dialectsprekers en ze nauwgezet fonetisch te noteren. Hij start in zijn geboortestreek Klein-Brabant, maar geleidelijk aan wordt het project uitgebreid tot heel Vlaanderen en later ook Nederland. Tussen 1923 en 1982 verschijnen verschillende dialectatlassen.

Stemmen uit het Verleden, zo heet de verzameling dialectbanden die de universiteit in de loop van de jaren 1960 en 1970 tot stand brengt. In totaal illustreren 783 opnames uit 550 platen de levensverhalen van honderden sprekers die geboren zijn rond eind 19de, begin 20ste eeuw.

5.95] Invul fiches voor het dialectenonderzoek van de vakgroep Taalkunde-Dialectkunde, 1963–1982.

Audio-opname dialecten

Universiteitsarchief Gent, schenking Vakgroep
Nederlandse Taalkunde

5.96] In het vak Experimentele fonetica worden levensgrote modellen van menselijke hoofden gebruikt om de werking van het strottenhoofd, de stembanden, de tong, de mondholte ... te demonstreren.

Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis
van de Wetenschappen)

5.97] Hoofdvleugel van de pas geopende faculteit Letteren en Wijsbegeerte, 'de Blandijn', vlak na de ingebruikname, ca. 1960.

Universiteitsarchief Gent

5.98] **Een machtige
boekenkast
in de hoogte**

De Boekentoren is een architecturale parel, ontworpen door de Gentse hoogleraar en architect Henry Van de Velde (1863–1957). Het idee om de hele collectie boeken in een hoogbouw te stapelen is geïnspireerd op enkele Amerikaanse bibliotheken en is in de jaren 1930 in België ongezien. Voor de constructie en afwerking in gewapend beton kan Van de Velde rekenen op de steun van zijn collega's Norbert Cloquet (1885–1961) en Gustave Magnel (1889–1955). De 64 meter hoge toren wordt opgetrokken met de innoverende techniek van glijdende bekisting. De klemtoon van dit modernistische kunstwerk ligt op de rustgevende gaafheid van de zuivere lijn. De Boekentoren is sinds 2012 in restauratie.

5.99] Fotoreeks over de evolutie van de bouwwerken aan de Boekentoren, van december 1936 tot 10 maart 1937.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.100] Ontwerptekening van de Boekentoren door Henry Van de Velde (1863–1957), ca. 1933.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.101] Zicht op de Boekentoren, ca. 1960.

Universiteitsbibliotheek Gent –
foto Raf van den Abeele

Catalogizaal in de Universiteitsbibliotheek, 1972–1973.

Universiteitsbibliotheek Gent

Grote leeszaal in de Universiteitsbibliotheek, ca. 1950.

Universiteitsbibliotheek Gent –
foto Paul Bijtebier

5.102] Elanden op de Vrijdagmarkt

► Voor archeologen is de stad één groot werkveld met opgestapelde restanten en getuigen uit het verleden. In 1981 wordt bij de aanleg van de parkeergarage onder de Vrijdagmarkt het gewei van een elandentier aangetroffen. Deze vondst vertelt ons hoe zo'n veertig- tot vijftigduizend jaar geleden een kudde elanden graasde op deze plaats in het hart van de huidige stad. Ook de zeldzame Gallo-Romeinse Castorbeker met jachtscènes die bewaard wordt in de archeologische collectie van de universiteit getuigt van de aanwezigheid van elanden in onze gebieden.

Universiteit Gent, vakgroep Geologie
Collectie GUM (Archeologisch Museum)

5.103] **De Coupure: van Gentse horticultuur tot bio-ingenieurs**

Al in de tweede helft van de 18de eeuw vestigen verschillende tuinbouwondernemingen zich langs de landelijke Coupure. Een eeuw later bouwen de Gentse tuinbouwers er het prestigieuze Casino, waar in 1839 voor het eerst de grote vijfjaarlijkse bloementoonstelling plaatsvindt. Dit Paleis van Flora, gebouwd door architect Louis Roelandt (1786–1864), trekt nieuwe sierteelt- en tuinbouwbedrijven aan.

Een van de grondleggers van de Gentse sierteelt en horticultuur is Jean Linden (1817–1898). De Belgische plantenjager en zakenman onderneemt in opdracht van de Belgische staat een aantal expedities naar Centraal- en Zuid-Amerika en introduceert bij zijn terugkeer honderden tropische planten. In 1869 wordt Linden eigenaar van een groot tuinbouwbedrijf, gelegen in de Stoppelstraat aan de Coupure. Hij kweekt er tropische bloemen en planten, onder meer camelia's, azalea's en orchideeën en zet met zijn tuinbouwimperium de Gentse horticultuur op de wereldkaart. Gent beschikt bovendien als enige Europese stad ook over een tuinbouwschool, die tuinders en bloemisten uit heel Europa aantrekt.

Meer dan een eeuw lang is de Coupure de hotspot van de Gentse horticultuur. Het is dan ook geen toeval dat wanneer de Rijkslandbouwhogeschool in de jaren 1930 op zoek gaat naar een nieuw gebouw, de keuze valt op het terrein van het Rasphuis, de oude gevangenis aan de Coupure Links.

5.104] Zicht op het Casino, dat uitgroeit tot een belangrijke plek in het sociale, culturele en maatschappelijke leven van de Gentse bourgeoisie. In 1839 vindt hier de eerste grote vijfjaarlijkse bloemententoonstelling plaats. Het is het begin van de Gentse Floralien.

Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)

5.105] Lithografie van de *Uropedium lindenii* de Lindley, *La Belgique horticole, Journal des jardins, des serres et des vergers*, IV, 1854, plaat 1–2, p. 195.
► Jean Linden (1817–1898) ontdekt in 1843 de *Uropedium lindenii* en in 1846 beschrijft Lindley deze bijzondere bloem in *Orchidaceae Lindeniana*. De bloem heeft opvallend lange, als het ware staartvormige kroonbladen. Linden vond deze plant in Nieuw-Granada, in het gebied van de Chiguara-indianen.

De nieuwe wintertuin van Jean Linden, een tekening door P. De Pannemaeker, *L'illustration horticole*, 22, 1875, plaat 227.

Collectie GUM (Plantentuin)

5.106] Gravure van het bedrijf van Ambrosius Verschaffelt (1825–1886), later overgekocht door Jean Linden, *L'illustration horticole*, vol. 1 (1854).
► De bloemisterij van de familie Verschaffelt was in de 19de eeuw een belangrijk centrum voor de Europese kweek van de camelia.

Collectie GUM (Plantentuin)

Binnenzicht in de wintertuin van Jean Linden, *L'illustration horticole*, 28, 1881, plaat 422.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.107] Wortels van palmbomen.

Collectie GUM (Plantentuin)

5.108] Tekening van het nieuwe gebouw van de Rijkslandbouwhogeschool aan de Coupure Links, 1940.

Universiteitsarchief Gent

5.109] Proefveld van het Rijksstation voor Sierplantenveredeling (1946–1955) bij de Rijkslandbouwhogeschool op de Coupure Links.

Serres van de faculteit Landbouwwetenschappen op de campus Coupure Links.

Universiteitsarchief Gent

5.110] **Een plantentuin voor wetenschappers, studenten en Gentenaars**

Eind 19de eeuw is de plantentuin aan Baudeloosite vervallen en bovendien vervuild door de rook van de omliggende fabrieken. Julius Mac Leod (1857–1919), kersvers directeur en stichter van het kruidkundig Genootschap Dodonaea, ziet de noodzaak van een nieuwe locatie in. In 1900 verrijst aan de Ledeganckstraat tegenover het Citadelpark het nieuwe Botanisch Instituut van de Gentse universiteit. Het kleurrijke neogotische gebouw van Louis Cloquet (1849–1920) is met zijn moderne leslokalen, microscopiezaal, herbarium, museum, laboratoria, omliggende serres en tuinen klaar voor de wetenschappelijke wendingen van de 20ste eeuw. Vandaag is de Plantentuin een publiekstuin voor wetenschappers, studenten en plantenliefhebbers. Op het terrein naast de Plantentuin wordt op 15 juni 1959 de eerste steen gelegd van de Ledeganck, een nieuw gebouw voor de kandidaturen van de faculteit Wetenschappen.

5.111] Didactisch bloemmodel van de firma Brendel uit de *Malvaceae*-familie, 1880.

Collectie GUM (Plantentuin)

5.112] De bibliotheek en het laboratorium in het Botanisch Instituut in de Ledeganckstraat, ca. 1905.

Universiteitsarchief Gent

5.113] Professor Camille De Bruyne (1861–1937) en het personeel van de Plantentuin, 1931.

Universiteitsbibliotheek Gent

5.114] Scheikundige Marc Van Montagu (°1933) legt samen met landbouwingenieur Walter Fiers (°1931) en bioloog Jeff Schell (1935–2003) de basis van twee nieuwe laboratoria in de Ledeganckstraat: het laboratorium voor Moleculaire Biologie en het laboratorium voor Genetica. Het is de start van baanbrekend onderzoek in de moleculaire biologie en bacteriologische genetica.

Privécollectie Marc Van Montagu

5.115] Campus Ledeganck met het gebouwencomplex uit de jaren 1960 en op de voorgrond het Botanisch Instituut, dat kort daarna wordt afgebroken, ca. 1965.

Universiteitsarchief Gent – foto R. Masson

- 5.116] een reclameaffiche voor het bedrijf van Jean Linden te Gent.
 ► In 1880 omvat Lindens bedrijf 46 serres, met centraal een grote wintertuin bestemd voor grote planten. Andere belangrijke collecties zijn onder meer boomvarens uit Australië, camelia's, azalea's, warme kasplanten, orchideeën, bromelia's en tropische fruitbomen. Buiten worden ook rododendrons en coniferen geteeld. Het bedrijf Linden neemt deel aan talrijke internationale tentoonstellingen.
 Archief Gent (Stad Gent en OCMW Gent)
- 5.117] Tussen 1937 en 1940 verrijst het gebouwencomplex van de Rijkslandbouwhogeschool aan de Coupure Links. Later wordt dit de faculteit Bio-ingenieurswetenschappen.
 Universiteitsbibliotheek Gent
- 5.118] Affiche voor *L'Illustration horticole*, ca. 1884.
 ► Jean Linden neemt in 1869 de redactie van *L'Illustration horticole* over, een befaamd tuinbouwtijdschrift dat meer dan 43 jaar lang gepubliceerd wordt.
 Universiteitsbibliotheek Gent
- 5.119] Ontwerptekeningen van het Botanisch Instituut door Louis Cloquet (1849–1920).
 Collectie GUM (Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen)
- 5.120] Bloemmodellen van Brendel, ca. 1880.
 ► Robert Brendel (1821–1898) begint in 1866 in Breslau (Silezië, het huidige Wrocław in Polen) met de fabricage van deze modellen. Het atelier maakt ongeveer tweehonderd verschillende modellen uit alle plantengroepen: algen, mossen, varens en zaadplanten. De bloemmodellen zijn grotendeels vervaardigd van papier-maché en materialen als hout, katoen en gips. Ze worden in de tweede helft van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw gebruikt bij het botanisch onderwijs.
 Collectie GUM (Plantentuin)
- 5.121] Doos met honderd stalen om landbouwzaden van onkruiden te onderscheiden, 20ste eeuw.
 Collectie GUM (Plantentuin)
- 5.122] Tekeningen van een *Camellia chimera* en een *Phalaenopsis sanderiana* door P. Stroobant voor het tijdschrift *L'Illustration horticole*, 1881 en 1885.
 Privécollectie

5.123] **Allemaal beestjes**

In de Muinkmeersen bouwt de Gentse Maatschappij voor Natuurlijke Historie vanaf 1851 een dieren-tuin uit. Het stichtingscomité bestaat uit eminente Gentenaars, zoals senator Jean-Baptiste d'Hane de Potter (1797–1858) en hoogleraar Adolphe Burggraeve (1806–1902), en drie architecten: Adolphe Pauli (1820–1895), Pierre Kerfysier (1801–1852) en Louis Roelandt (1786–1864). Pauli tekent de plannen. Omdat de dierencollectie exotisch is, krijgen ook de gebouwen een exotisch uitzicht. In het Byzantijns getinte hoofdgebouw zitten de roofdieren, verder zijn er kooien met roofvogels, een apenpaleis en een oosterse tent voor een dromedaris en voor Betsy de olifant. Niet alle dieren is een lang leven beschoren. Sommige dode dieren komen terecht in het zoölogisch kabinet van de universiteit, waar hun skeletten worden bewaard als didactisch materiaal. De diertuin houdt het nauwelijks een halve eeuw vol. Wegens gebrek aan belangstelling wordt hij in 1904 gesloten.

5.124] Opgezette chimpansee en skelet van een aapje, afkomstig uit de Gentse diertuin.

Collectie GUM (Museum voor Dierkunde)

5.125] Postkaartje van de Gentse diertuin met een afbeelding van Betsy de olifant en haar begeleider, 1908.

Register en boekhouding van de diertuin, 1851–1904.

Universiteitsbibliotheek Gent

Wervel van de olifant Betsy.

Collectie GUM (Museum voor Dierkunde)

5.126] Zoölogisch kabinet van de Gentse universiteit op de tweede verdieping van de oude universiteit aan de Lange Meer (nu Universiteitstraat) naast de Aula, waar nu de faculteit Rechtsgeleerdheid huist.

Universiteitsbibliotheek Gent

Nieuwjaarskaart van de Gentse diertuin voor het jaar 1890.

Huis van Alijn Gent

5.127] **Van koeien en varkens tot kleine huisdieren**

Op de plek van het Casino van Louis Roelandt (1786–1864) aan de Coupure bouwt architect August Desmet (1887–1964) in 1935 een modernistisch complex voor de dierenartsen. Het gebouw geldt lange tijd als referentie voor de veterinaire kliniekbouw in Europa. De Vlaamse Veeartsenijschool is net als de Rijkslandbouwhogeschool een rechtstreeks gevolg van de ver nederlandse van de universiteit in de jaren 1920 en 1930. Beide scholen komen tegemoet aan de jarenlange eis van de Vlaamse beweging om ook Nederlandstalig hoger landbouwonderwijs te voorzien, als economische motor voor agrarisch Vlaanderen. Lange tijd domineren paarden de activiteiten van dierenartsen, vanwege hun cruciale rol als trekkracht in de landbouw, het leger, de handel, het transport en de industrie. Na de Tweede Wereldoorlog verschuift de aandacht naar varkens, een economisch belangrijke tak in Vlaanderen. Pas in 1968–1969 wordt de opleiding diergeneeskunde een aparte faculteit. Door de naoorlogse universitaire expansie en de verdere specialisering wordt de locatie in het centrum van de stad onhoudbaar. In de jaren 1990 verhuist de faculteit Diergeneeskunde naar een nieuwe site in Merelbeke. Vandaag is het merendeel van de studenten vrouwelijk en specialiseren velen zich in kleine huisdieren.

5.128] Plastinaat van een hondenkop (yorkshireterriër), didactisch model ter illustratie van de structuren van de keel.

► De Duitse patholoog-anatoom Gunther von Hagens, bekend van de controversiële tentoonstelling *Körperwelten*, vindt de plastinaatmethode uit. Bij deze techniek wordt het vocht in een kadaver door een soort silicone vervangen. De anatomische preparaten zijn niet alleen nuttig voor onderwijs en onderzoek, maar vaak ook fascinerend en hebben een esthetische waarde.

Collectie GUM (Museum Morfologie)

5.129] Professor Eugène de Somer (1885–1958), assistenten en medewerkers tijdens een wetenschappelijke proef met een dier, ca. 1940–1950.

Detail van de gevel van de Veeartsenijschool en de faculteit Diergeneeskunde op de Coupure Rechts.

August Desmet (1887–1964), hoogleraar architectuur en urbanisme, ontwerpt de plannen van de bakstenen nieuwbouw.

Universiteitsarchief Gent – foto Hilde Christiaens

5.130] Didactische houten modellen van paardengebitten door Louis Auzoux tonen de evolutie van veulen tot volgroeiend paard, 20ste eeuw.

Collectie GUM (Museum Morfologie)

5.131] Didactische paardenmodellen
ontworpen door de Duitse architect
en beeldhouwer Max Landsberg.
Ze werden aan de faculteit Dieren-
geneeskunde geschonken, ver-
moedelijk als herstelbetaling na
de Eerste Wereldoorlog, ca. 1885.

Collectie GUM (vakgroep Voeding,
Genetica en Ethologie)

5.132] Skeletten van een dromedarisjong,
een struisvogel en een lama
uit de Gentse dierentuin.

Collectie GUM (Museum voor Dierkunde)

5.133] Tekening van de Gentse dierentuin
in de Muinkmeersen, met
op de achtergrond de Gentse
Sint-Pietersabdij, 1872.

Universiteitsbibliotheek Gent

6] HET STADS- DEBAT

200 jaar samengaan van stad en universiteit is niet alleen een moment om achterom te kijken, maar ook om vooruit te blikken en te reflecteren over de stedelijke rol van de universiteit. Dit debat is de aanzet voor een stads-academie.

Als de universiteit over de stad nadenkt, wat gebeurt er dan? De stadsacademie wil onderzoekers, studenten, staf, beleidsmakers, ambtenaren en burgers samenbrengen rond de grote maatschappelijke uitdagingen: wonen, mobiliteit, energie, voedsel, van de eigen keukens tot de mondiale verandering. Tijdens de tentoonstelling worden hier verschillende werkvormen voor een stadsacademie uitgewerkt. Staf en studenten van de vakgroep Architectuur en Stedenbouw verzorgen het programma.

De abdijkerk is het proeflabo voor de stadsacademie in oprichting. Naast ruimte voor lezingen, workshops en debat staat hier werk van drie architectenbureaus op zoek naar kansen voor de toekomst. De drie installaties reflecteren over stad en universiteit als een geschiedenis van accumulatie, waarbij het geheel meer is dan de som van de delen.

Maat-ontwerpers brengt een manifest met een nieuwe kaart van Gent, die vanuit vier principes 200 jaar naast elkaar leven laat kantelen tot een stedelijk project.

The Cloud Collective brengt die 200 jaar als een papieren spoor van intellectuele zin en onzin die op de stad afstraalt. De installatie combineert sporen van afgerond werk van studenten met nieuw werk van de stadsacademie.

Bovenbouw architecten presenteert 200 jaar stad en universiteit als een monumentale feesttaart, een vrolijke opeenstapeling van 200 jaar bouwen.

6.01] **Voorzet voor
een stadsdebat
3 x 200 — 3 x ‘wat als’**

Accumulatie

200 jaar — (1) opgebouwde mogelijkheden

Na 200 jaar is de universiteit veel. Veel studenten, veel gebouwen, veel colleges, veel publicaties, veel locaties, veel fietsen, veel geserveerde maaltijden, veel verstookte energie, veel afgedrukte bladzijden, veel koffie. Daardoor kan er ook veel. 200 jaar universiteit is een toekomst vol mogelijkheden die zich gestaag hebben opgebouwd.

200 jaar — (2) op vele plaatsen

De groei van de universiteit volgt die van de stad, van centrum naar rand. Ruimtelijk volgt de universiteit in grote lijnen de suburbane uitbreiding van de stad in zuidelijke richting. Universiteitsgebouwen en campussen die ooit in een wei lagen, liggen nu in de stad. In de loop van 200 jaar neemt de universiteit strategische plaatsen in de stad in die vandaag nog meer aan betekenis winnen.

200 jaar — (3) over opdrachtgeverschap

Bij de start is het helder. De stad bouwt voor de universiteit. De architecten zijn ‘stadsarchitecten’ en doceren aan de universiteit. Zij bouwen een neoklassieke stad, met statige gevels die de bruisende industriestad decorum geven. Vanaf 1929 is de staat de bouwheer. Een ander, maar even samenhangend stadsbeeld krijgt vorm. Een stad met zakelijke architectuur, op campussen langs nieuwe autolanen, blakend van het optimisme van een welvaartsstaat in wording. Vandaag bouwt de universiteit, maar aan welke stad bouwt ze?

De universiteit als stedelijke actor

Wat als – (1) de stedelijke kaart trekken

De universiteit staat voor dezelfde grote transities als de stad. Ze moet af van fossiele brandstof, moet haar werknemers en studenten uit de auto krijgen, wil duurzamer consumeren, wil huisvesting betaalbaar houden. Wat als de universiteit voluit de stedelijke kaart zou trekken en al die kwesties niet langer als problemen ziet, maar als kansen? Kansen om de opgebouwde meerwaarde van dichtheid, nabijheid, functievermenging en gedeeld ruimtegebruik aan te boren.

Wat als – (2) gedeelde ruimte

De universiteit volgt historisch gezien de suburbanisatie maar is ook zelf verstedelijkt. Studentenkoten nemen de buurten in. Universiteitscampussen worden functioneel diverser en gaan ook steeds meer als stedelijk publiek domein functioneren. Wat als de universiteit meer naar buiten zou kijken en haar eigen locaties voluit als integrale onderdelen van de stad zou ontwikkelen?

Wat als – (3) de stadsacademie als laboratorium

De studententijd is voor veel studenten een eerste oefening in stedelijk burgerschap. Maar is de universitaire gemeenschap ook echt met de stad bezig? De universiteit denkt binnenskamers over grote duurzaamheidstransities. De stad wordt hertekend in functie van die nieuwe uitdagingen. Wat als stad, universiteit, onderzoekers, studenten en burgers hierover een langlopend gesprek zouden organiseren en de stedelijke ruimte als gedeeld laboratorium zouden omarmen?

STAM

V.u.: Annelies Storms, AGB Erfgoed, Botermarkt 1, B-9000 Gent

Eindredactie: Mia Verstraete, tekstchirurg

Vormgeving: Dooreman & Dams

